

ORGANIZACJA
POMOCY PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ
W
XLV Liceum Ogólnokształcącym im. Romualda Traugutta

Zasady udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach regulowane są kolejnymi rozporządzeniami Ministra Edukacji Narodowej w tej sprawie. Rozporządzenie z 1993 roku stanowiło, że pomoc psychologiczną i pedagogiczną organizuje pedagog szkolny. Rozporządzenie z 2001 roku jako jej organizatora wskazało dyrektora placówki. Ustalenie to obowiązuje do dzisiaj.

ZASADY I ORGANIZACJA POMOCY PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ

Obowiązującym uregulowaniem prawnym dotyczącym udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest [rozporządzenie MEN w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach z 9 sierpnia 2017 roku](#).

Spośród wprowadzonych nowości należy przede wszystkim zauważyć:

- **nową definicję** pomocy psychologiczno - pedagogicznej;
- **zmodyfikowanie zadań nauczycieli** w kwestii rozpoznawania i zaspokajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia ze szczególnym podkreśleniem **konieczności uwzględnienia wpływu czynników środowiskowych** - zarówno barier, jak i czynników wspierających - na jakość procesu kształcenia i wychowania;
- **wskazanie wprost konieczności dokonywania oceny efektywności** pomocy i formułowania wniosków w kwestii dalszych działań;
- **możliwość występowania dyrektora** (za zgodą rodziców dziecka) **z wnioskiem do poradni o przeprowadzenie pogłębionej diagnozy** problemów ucznia;
- **wskazanie zaburzeń zachowania i emocji** jako podstawy do objęcia ucznia pomocą psychologiczno - pedagogiczną;
- **poszerzenie grupy uczniów**, którzy mogą korzystać z zajęć logopedycznych;
- **poszerzenie katalogu osób inicjujących udzielanie pomocy** psychologiczno - pedagogicznej (asystent nauczyciela, przedstawiciele organizacji pozarządowych lub instytucji działającej na rzecz rodziny, dziecka i młodzieży);
- dodanie nowej formy pomocy psychologiczno - pedagogicznej (**zajęcia rozwijające umiejętność uczenia się**);
- zastąpienie zajęć socjoterapeutycznych "**zajęciami rozwijającymi kompetencje emocjonalno - społeczne**";
- **wprowadzenie nowej formy pomocy psychologiczno - pedagogicznej: zindywidualizowanej ścieżki realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego oraz zindywidualizowanej ścieżki kształcenia**;
- **możliwość organizowania klas terapeutycznych** nie tylko dla uczniów wymagających dostosowania organizacji i procesu nauczania oraz długotrwałej pomocy specjalistycznej z uwagi na trudności w funkcjonowaniu w szkole lub oddziale wynikające z zaburzeń rozwojowych, ale także ze względu na stan zdrowia;
- **ujednolicenie czasu trwania zajęć specjalistycznych**, zajęć rozwijających uzdolnienia oraz zajęć dydaktyczno-wyrównawczych. Czas trwania tych zajęć wynosi 45 min;
- **w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom prowadzone są zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu** – w przypadku uczniów szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych. Ponadto w przypadku szkoły podstawowej, branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego i technikum oraz niektórych placówek, zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu uzupełniają działania szkoły i placówki w zakresie doradztwa zawodowego.

Istota pomocy - specjalne potrzeby edukacyjne

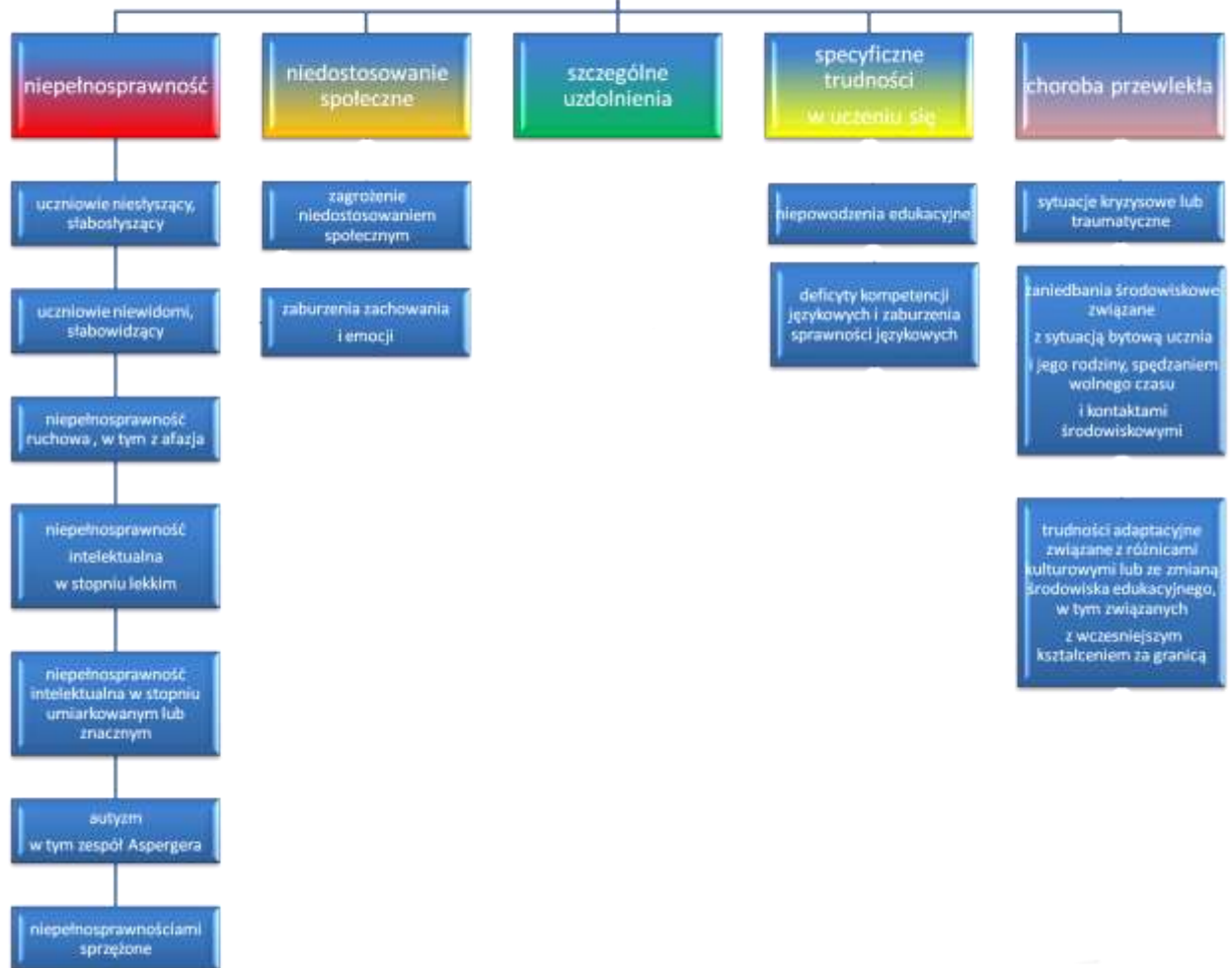
Istotą pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom jest:

- **rozpoznawanie i zaspokajanie indywidualnych potrzeb rozwojowych** i edukacyjnych ucznia;
- rozpoznawaniu indywidualnych **możliwości psychofizycznych ucznia**;
- rozpoznawanie **czynników środowiskowych** wpływających na funkcjonowanie ucznia w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania jego potencjału rozwojowego i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym.

Pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole udzielają uczniom nauczyciele oraz specjaliści, w szczególności psycholodzy, pedagodzy, logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni.

Pomoc ta jest **organizowana i udzielana we współpracy z**: rodzicami uczniów, poradniami psychologiczno - pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi szkołami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami i podmiotami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

UCZNIOWIE O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Uczeń z niepełnosprawnością

Uczeń z niepełnosprawnością to uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, który z uwagi na zaburzenia i odchylenia rozwojowe o zróżnicowanej etiologii, wymaga zastosowania specjalnej organizacji procesu edukacyjnego w zakresie: organizacji warunków technicznych, metod i środków stosowanych w procesie dydaktycznym, kształtowania relacji społecznych, współpracy ze środowiskiem rodzinnym. Do uczniów niepełnosprawnych należy zaliczyć: uczniów niewidomych, słabo widzących, niesłyszących, słabo słyszących, z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją i mózgowym porażeniem dziecięcym), z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera), z upośledzeniem umysłowym (w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym), z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Niedostosowanie społeczne, zagrożenie niedostosowaniem społecznym

Dzieci i młodzież niedostosowane społecznie pozostają w wyraźnej opozycji do wartości społecznych oraz norm obyczajowych, moralnych i prawnych, a skutkiem ich zachowań jest szeroko rozumiana destrukcja istniejącego ładu społecznego. Dla dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem charakterystyczne są powtarzające się i utrwalone wzorce zachowań dys socjalnych, agresywnych lub buntowniczych, które mogą doprowadzić do przekroczeń norm społecznych i oczekiwań dla danego

wieku.

Zaburzenia zachowania i emocji

Grupa rozpoznanych diagnostycznych, które wiążą się agresją, autoagresją, zachowaniami buntowniczymi, impulsywnością, negatywizmem, tendencją do przekraczania norm społecznych, trudnościami w relacjach społecznych, niestabilnością emocjonalną, nierzadko podwyższonym poziomem lęku lub/i objawami depresyjnymi.

Szczególne uzdolnienia

Przejawianie możliwości zaawansowanych dokonań w dziedzinie umysłowej, twórczej, artystycznej, w zakresie zdolności przywódczych czy poszczególnych przedmiotów nauczania.

Specyficzne trudności w uczeniu się

Zgodnie z zapisem zawartym w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, przez specyficzne trudności w uczeniu się, należy rozumieć: *trudności w uczeniu się odnoszące się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają trudności w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego i poznawczego, nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi*. W szczególności chodzi tu o dysleksję, dysgrafię, dysortografię i dyskalkulię.

Niepowodzenia edukacyjne

Wyraźne rozbieżności między celami edukacji a osiągnięciami szkolnymi uczniów oraz kształtowanie się negatywnego stosunku wobec wymagań szkoły. Inaczej (J. Konopnicki), to stan, w jakim znalazło się dziecko na skutek niemożności sprostaną wymaganiom szkoły. Przejawy najbardziej ewidentne: drugoroczność, wieloroczność, wypadnięcie z systemu.

Deficyty kompetencji językowych i zaburzenia sprawności językowych

Grupa ekspresji językowej - dzieci, którzy słyszą i rozumieją mowę, jednak nie mogą jej używać i do ekspresji potrzebują alternatywnych form języka. Do tej grupy należeć mogą osoby z normą intelektualną, ale i z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z mózgowym porażeniem dziecięcym, z autyzmem, z całkowitą afazją ruchową wrodzoną lub nabytą np. w konsekwencji wypadku.

Grupa języka alternatywnego - dzieci mają problem zarówno z rozumieniem mowy jak też z językową ekspresją werbalną. W celu porozumiewania się z nimi językowo, trzeba ustanowić język alternatywny: formę komunikacji, dzięki której nauczą się rozumieć przekaz innych i na bazie tej umiejętności same zaczną jej używać. Szczególnymi przedstawicielami tej grupy są niesłyszący, jednak dla nich opracowano odrębne metody. Tu mówimy raczej o osobach, u których sam zmysł słuchu działa prawidłowo, a zaburzenia rozumienia spowodowane są innymi czynnikami. Dotyczy to osób z autyzmem, z zaburzeniami przetwarzania słuchowego, jak np. w afazji sensorycznej, w głębszym upośledzeniu umysłowym. W tej grupie są też uczniowie niesłyszący z niepełnosprawnością ruchową, którzy nie mogą korzystać z tradycyjnych metod surdopedagogiki.

Grupa wsparcia językowego - są w niej dzieci i młodzież, które rozumieją mowę i podejmują próby mówienia, jednak przekaz werbalny nie jest zrozumiały i adekwatny do potrzeb oraz możliwości poznawczych i społecznych. Dla nich język alternatywny ma stanowić uzupełnienie lub wsparcie języka mówionego. Dla tych, którzy wciąż uczą się mowy i języka (mają zajęcia logopedyczne polegające na wywoływaniu i korygowaniu głosek, sylab, słów, zdań), ma stać się rusztowaniem dla tej umiejętności, ułatwić i udrożnić naukę.

Inny podział zaburzeń komunikacji językowej:

zaburzenia języka: zaburzenia składni, trudności w opanowaniu form gramatycznych, trudności z organizacją tekstu, kłopoty z nabywaniem nowego słownictwa, trudności w używaniu zwrotów adekwatnych do sytuacji, nieumiejętność spójnego wypowiadania się;
zaburzenia mowy dotyczące: artykulacji (np. nieprawidłowe wymawianie głosek), fonacji (np. mówienie z dużym wysiłkiem, mówienie bardzo głośne), płynności mowy (np. jąkanie).

Choroba przewlekła

Za chorobę przewlekłą uznaje się takie zaburzenia i odchylenia od normy, które posiadają jedną lub więcej z następujących cech charakterystycznych: są trwałe, spowodowane są przez nieodwracalne zmiany patologiczne, wymagają specjalnego postępowania rehabilitacyjnego, wymagają długotrwałego leczenia, długiego nadzoru, obserwacji czy opieki .

Zdiagnozowanie przez lekarza przewlekłej choroby nie oznacza automatycznie potrzeby stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy wobec tego dziecka, ale wskazuje głównie na jego specjalne potrzeby medyczne. Choroby przewlekłe, to między innymi: astma, hemofilia, padaczka, depresja, schizofrenia, zaburzenia psychiatryczne, zaburzenia tikowe, zaburzenia odżywiania (bulimia, anoreksja), cukrzyca.

Sytuacja traumatyczna

Stan psychiczny lub fizyczny wywołany działaniem realnie zagrażających zdrowiu i życiu czynników zewnętrznych (przyroda, ludzie), prowadzący często do głębokich i długo utrzymujących się zmian w funkcjonowaniu człowieka. Zmiany te wyrażają się w zaburzeniach somatycznych i psychicznych.

Sytuacja kryzysowa

Zbieg zdarzeń, okoliczności i zachowań, które zakłócają normalny tryb funkcjonowania człowieka. Sytuacja kryzysowa może być spowodowana jednym zdarzeniem traumatycznym bądź ujawnić się jako konsekwencje długotrwałych minikryzysów (zaniedbań, konfliktów) w sferze wychowawczej, edukacyjnej, psychologicznej, ekonomicznej, organizacyjnej.

Trudności adaptacyjne

Rodzaj subiektywnego dyskomfortu psychicznego (distresu) i zaburzeń emocjonalnych, które przeszkadzają w codziennym funkcjonowaniu. Zaburzenia adaptacyjne pojawiają się wskutek znaczących zmian życiowych.

Formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole jest dobrowolne i nieodpłatne.

Udzielana jest ona uczniom przede wszystkim **w trakcie bieżącej pracy z nimi.**

Udzielają jej nauczyciele oraz specjaliści, a w szczególności: **psycholodzy, pedagodzy, logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni.**

Wykaz innych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Klasy terapeutyczne

Dla kogo organizowane: uczniowie wymagający dostosowania organizacji i procesu nauczania oraz długotrwałej pomocy specjalistycznej z uwagi na trudności w funkcjonowaniu w szkole lub oddziale wynikające z zaburzeń rozwojowych lub ze stanu zdrowia.

Na jakiej podstawie: opinia PPP, z której wynika potrzeba objęcia ucznia pomocą w tej formie.
Prowadzący: nauczyciele właściwych zajęć edukacyjnych.

Ilość uczestników: do 15 uczniów.

Czas trwania pojedynczej jednostki: nauczanie jest prowadzone według realizowanych w danej szkole programów nauczania, z dostosowaniem metod i form ich realizacji do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów.

Czas trwania nauki ucznia w klasie: do czasu złagodzenia albo wyeliminowania trudności w funkcjonowaniu ucznia, stanowiących powód objęcia go pomocą w tej formie.

Zajęcia rozwijające uzdolnienia

Dla kogo organizowane: uczniowie szczególnie uzdolnieni.

Na jakiej podstawie: rozpoznanie indywidualnej potrzeby objęcia ucznia taką formą pomocy.
Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju zajęć.

Ileokroć jest mowa o "kwalifikacjach odpowiednich do rodzaju zajęć", należy odwołać się do rozporządzenia MEN z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli choć i tak nie zawsze znajdziemy jednoznaczne odpowiedzi.

Ilość uczestników: do 8 uczniów.

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Zajęcia rozwijające umiejętności uczenia się

Dla kogo organizowane: dla uczniów w celu podnoszenia efektywności uczenia się.

Na jakiej podstawie: rozpoznanie indywidualnej potrzeby objęcia uczniów taką formą pomocy.

Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju zajęć.

Ilość

uczestników: ?

s trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze

Dla kogo organizowane: uczniowie mający trudności w nauce w szczególności w spełnianiu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego.

Na jakiej podstawie: rozpoznanie indywidualnej potrzeby objęcia ucznia taką formą pomocy.

Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju zajęć.

Ilość uczestników: do 8 uczniów.

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne

Dla kogo organizowane: uczniowie z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi, w tym specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

Na jakiej podstawie: rozpoznanie indywidualnej potrzeby objęcia ucznia taką formą pomocy.

Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju zajęć .

Ilość uczestników: do 5 uczniów.

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Zajęcia logopedyczne

Dla kogo organizowane: uczniowie z deficytami kompetencji i zaburzeniami sprawności językowych.

Na jakiej podstawie: rozpoznanie indywidualnej potrzeby objęcia ucznia taką formą pomocy.

Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju zajęć.

Ilość uczestników: do 4 uczniów.

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno - społeczne

Dla kogo organizowane: uczniowie przejawiający trudności w funkcjonowaniu społecznym.

Na jakiej podstawie: rozpoznanie indywidualnej potrzeby objęcia ucznia taką formą pomocy.
Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju prowadzonych zajęć.

Ilość uczestników: do 10 uczniów, jeśli jest to uzasadnione potrzebami uczniów może być powyżej 10.

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Inne zajęcia o charakterze terapeutycznym

Dla kogo organizowane: uczniowie z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi, mający problemy w funkcjonowaniu w szkole oraz z aktywnym i pełnym uczestnictwem w jej życiu.

Na jakiej podstawie: rozpoznanie indywidualnej potrzeby objęcia ucznia taką formą pomocy.
Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju prowadzonych zajęć.

Ilość uczestników: do 10 uczniów.

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu

Dla kogo organizowane: uczniowie szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych - są to zajęcia uzupełniające działania szkoły w zakresie doradztwa zawodowego.

Prowadzący: ?

Ilość uczestników: ?

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Zajęcia: rozwijające uzdolnienia, rozwijające umiejętność uczenia się, dydaktyczno - wyrównawcze, korekcyjno - kompensacyjne, logopedyczne, rozwijające kompetencje emocjonalno - społeczne, inne o charakterze terapeutycznym, związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu należy prowadzić **przy wykorzystaniu aktywizujących metod pracy**. Dopuszcza się ich prowadzenie **w czasie dłuższym lub krótszym niż 45 minut**, z zachowaniem ustalonego dla ucznia łącznego tygodniowego czasu tych zajęć, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami ucznia.

Zindywidualizowana ścieżka kształcenia

Obejmuje wszystkie zajęcia edukacyjne, które są realizowane:

1. wspólnie z oddziałem szkolnym oraz
2. indywidualnie z uczniem

Dla kogo organizowane: uczniowie, którzy mogą uczęszczać do szkoły, ale ze względu na trudności w funkcjonowaniu wynikające w szczególności ze stanu zdrowia, nie mogą realizować wszystkich zajęć edukacyjnych wspólnie z oddziałem szkolnym i wymagają dostosowania organizacji i procesu nauczania do ich specjalnych potrzeb edukacyjnych.

Na jakiej podstawie: opinia publicznej poradni, z której wynika potrzeba objęcia ucznia pomocą w tej formie.

Do wniosku o wydanie opinii należy dołączyć uzasadniającą go dokumentację, określającą w szczególności:

- **trudności w funkcjonowaniu** ucznia w szkole;
- **wpływ przebiegu choroby** - o ile uczeń ma być objęty zindywidualizowaną ścieżką ze względu na stan zdrowia - na funkcjonowanie ucznia w szkole oraz ograniczenia w zakresie jego udziału w zajęciach edukacyjnych wspólnie z oddziałem szkolnym;
- opinię nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem, o funkcjonowaniu ucznia w szkole.

Przed wydaniem opinii, obowiązkiem poradni jest przeprowadzenie **analizy funkcjonowania** ucznia z uwzględnieniem efektów udzielanej mu dotychczas przez szkołę pomocy psychologiczno - pedagogicznej. **Analiza ta dokonywana jest we współpracy ze szkołą i rodzicami ucznia (lub uczniem, o ile jest pełnoletni).**

Opinia uzyskana z poradni powinna zawierać w szczególności:

- **zakres**, w jakim uczeń nie może brać udziału w zajęciach edukacyjnych wspólnie z oddziałem szkolnym;
- **okres objęcia ucznia zindywidualizowaną ścieżką** (nie dłuższy niż rok szkolny);
- **działania jakie powinny być podjęte** w celu usunięcia barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu szkoły.

Prowadzący: nauczyciele i specjaliści posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju zajęć.
Ilość uczestników: 1 (?).

Czas trwania pojedynczej jednostki: 45 minut.

Tygodniowy wymiar godzin realizowanych indywidualnie z uczniem: na wniosek rodziców ucznia

(ucznia, o ile jest pełnoletni) ustala go - z uwzględnieniem opinii poradni - dyrektor, biorąc pod uwagę konieczność realizacji przez ucznia podstawy programowej.

Podczas realizacji indywidualizowanej ścieżki, należy dostosować metody i formy realizacji programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia i do jego możliwości psychofizycznych. Szczególnie należy uwzględnić potrzeby ucznia wynikające z jego stanu zdrowia.

Indywidualnej ścieżki nie organizuje się dla uczniów objętych kształceniem specjalnym lub indywidualnym nauczaniem.

Porady, konsultacje, warsztaty i szkolenia

Te formy pomocy prowadzą nauczyciele i specjaliści.

Porady, konsultacje, warsztaty, szkolenia dla rodziców uczniów i nauczycieli

Działania te mają wspierać rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych oraz rozwijaniu ich umiejętności wychowawczych w celu zwiększenia efektywności pomocy udzielanej uczniom.

Udzielanie pomocy – algorytm działań

Osobą, do której należy planowanie i koordynowanie udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej - we współpracy z nauczycielami i specjalistami - jest wychowawca klasy. Dyrektor może jednak wskazać inną osobę, która będzie wykonywała powyższe zadania.

Nauczyciele i specjaliści **rozpoznają** indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz indywidualne możliwości psychofizyczne uczniów. **Określają** ich mocne strony, predyspozycje, zainteresowania i uzdolnienia. **Rozpoznają** również przyczyny edukacyjnych niepowodzeń lub trudności w funkcjonowaniu, w tym bariery i ograniczenia utrudniające uczniowi funkcjonowanie i uczestnictwo w życiu szkoły.

Podejmują również działania sprzyjające rozwojowi kompetencji oraz potencjału uczniów w celu podnoszenia efektywności uczenia się i poprawy ich funkcjonowania.

W działaniach tych współpracują - zarówno w procesie diagnostycznym jak i postdiagnostycznym - z poradnią.

Nauczyciele i specjaliści w szkole prowadzą w szczególności:

- a. **obserwację pedagogiczną**, w trakcie bieżącej pracy z uczniami mającą na celu rozpoznanie u nich:
 - o trudności w uczeniu się, w tym w przypadku uczniów klas I - III szkoły podstawowej deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych oraz ryzyka wystąpienia trudności w uczeniu się, a także potencjału ucznia i jego zainteresowań;
 - o szczególnych uzdolnień;
- b. **wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu** w trakcie bieżącej z nimi pracy.

W uzasadnieniu do rozporządzenia podkreślono, - co wydaje się być bardzo istotne dla pragmatyki działań - że przepisy nie wskazują na obowiązek **diagnozowania** potrzeb uczniów, ale na **rozpoznawanie** i zaspokajanie ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych. **Rozpoznawanie** indywidualnych możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych wpływających na ich funkcjonowanie w szkole. **Rozpoznanie** to, ma ułatwić wspieranie potencjału rozwojowego ucznia i stwarzanie mu warunków do aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu szkoły oraz środowisku społecznym.

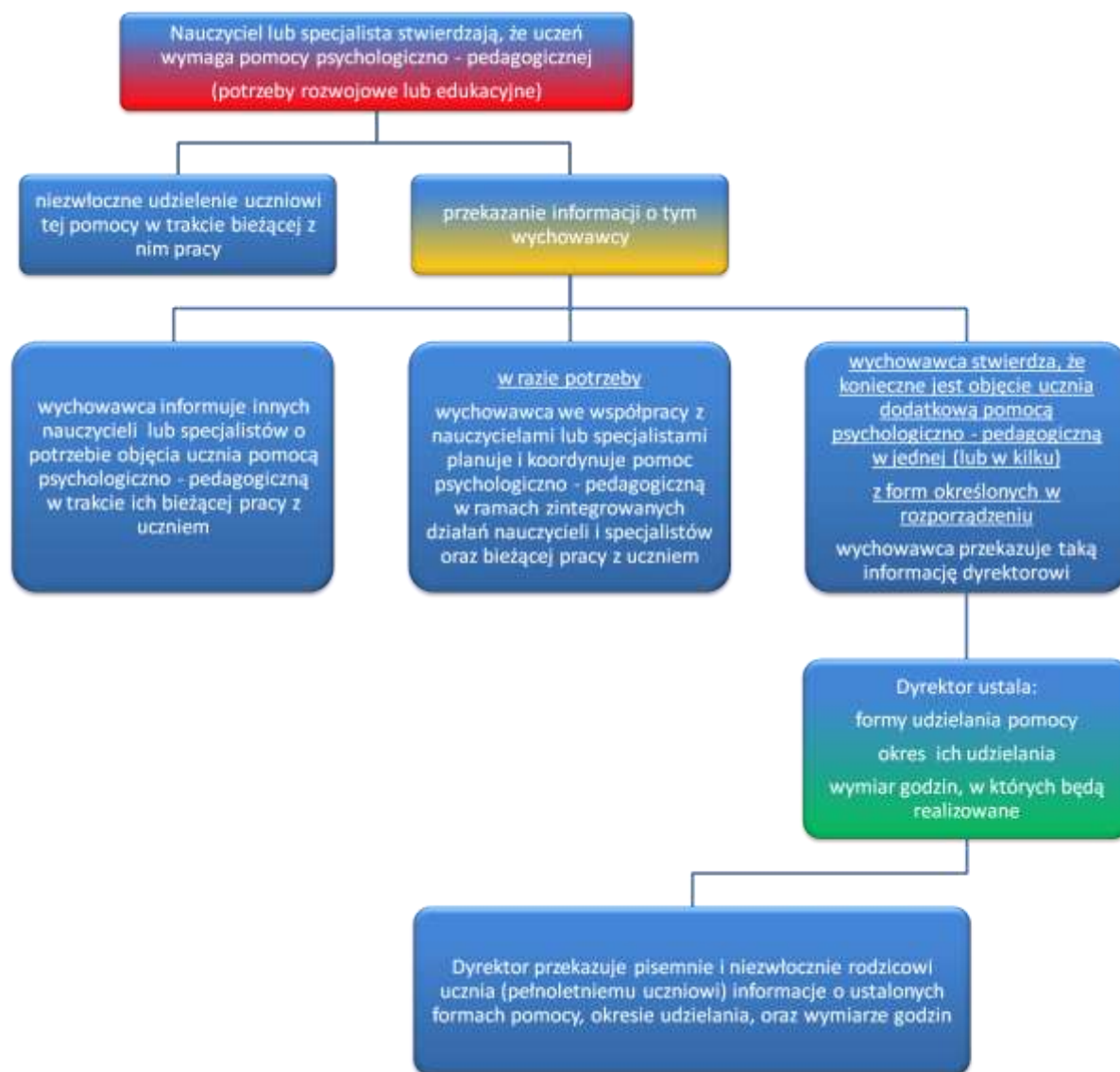
Planując udzielanie uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej wychowawca klasy oraz nauczyciele i specjaliści współpracują z rodzicami ucznia lub z nim samym, jeśli jest pełnoletni, a także - **w zależności od potrzeb** - z innymi osobami, poradniami lub organizacjami wymienionymi w rozporządzeniu.

Mowa tu o § 5 rozporządzenia wymieniającym enumeratywnie osoby, z których inicjatywy może być udzielana uczniowi pomoc psychologiczno - pedagogiczna: uczeń, rodzice ucznia, dyrektor szkoły, nauczyciel lub specjalista prowadzący zajęcia z uczniem, pielęgniarz środowiska nauczania i wychowania lub higienistka szkolna, poradnia, asystent edukacji romskiej, pomoc nauczyciela, asystent nauczyciela lub osoba zatrudniona w szkole niebędąca nauczycielem, ale posiadająca przygotowanie uznane przez dyrektora szkoły za odpowiednie do prowadzenia danych zajęć lub asystent wychowawcy świetlicy, pracownik socjalny, asystent rodziny, kurator sądowy, organizacje pozarządowe, innej instytucji lub podmiotu działających na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

Specjaliści udzielający konkretnym uczniom pomocy psychologiczno - pedagogicznej wspierają nauczycieli obowiązkowych zajęć edukacyjnych w dostosowaniu sposobów i metod pracy do możliwości psychofizycznych tych uczniów.

Nauczyciele i specjaliści udzielający pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi w formach, o których mowa w rozporządzeniu oceniają efektywność udzielonej pomocy i formułują wnioski dotyczące dalszych działań mających na celu poprawę funkcjonowania ucznia. W przypadku gdy uczeń był już objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną wychowawca klasy

planując udzielanie mu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, uwzględnia wnioski dotyczące dalszych działań mających na celu poprawę funkcjonowania ucznia.

Orzeczenia i opinie z poradni, a pomoc psychologiczno - pedagogiczna:

- przy planowaniu pomocy psychologiczno - pedagogicznej dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania lub opinię poradni **należy uwzględnić zalecenia zawarte w tych dokumentach;**
- planowanie i koordynowanie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi **posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego**, w tym ustalanie: form udzielania pomocy, okresu ich udzielania, wymiaru godzin, w którym poszczególne

formy będą realizowane, jest zadaniem zespołu nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniem. Ustalenia te są uwzględniane w opracowanym dla niego indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym (więcej na ten temat tutaj: [kształcenie specjalne - zespoły, IPET](#)).

O potrzebie objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną informuje się rodziców ucznia albo jego samego, o ile jest pełnoletni.

O ustalonych dla ucznia formach, okresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiarze godzin, w którym poszczególne formy pomocy będą realizowane, dyrektor szkoły niezwłocznie informuje pisemnie, w sposób przyjęty w danym przedszkolu, szkole lub placówce, rodziców ucznia albo jego samego, o ile jest pełnoletni.

Jedną z nowości w omawianym rozporządzeniu jest umożliwienie dyrektorowi szkoły wystąpienia do publicznej poradni z wnioskiem **o przeprowadzenie diagnozy i wskazanie sposobu rozwiązania problemu ucznia, u którego – mimo udzielanej w szkole pomocy psychologiczno – pedagogicznej – nie nastąpiła poprawa funkcjonowania.**

Wniosek taki powinien zawierać informacje o:

- **rozpoznanych indywidualnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych**, możliwościach psychofizycznych ucznia oraz potencjale rozwojowym ucznia;
- **występujących trudnościach w funkcjonowaniu** ucznia w przedszkolu, szkole i placówce lub szczególnych uzdolnieniach ucznia;
- **działaniach podjętych przez nauczycieli i specjalistów** w celu poprawy funkcjonowania ucznia w szkole, formach udzielonej mu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, okresie ich udzielania oraz efektach podjętych działań i udzielanej pomocy;
- **wnioskach nauczycieli, i specjalistów udzielających pomocy psychologiczno-pedagogicznej** uczniowi w szkole w formach, o których mowa w rozporządzeniu, dotyczących dalszych działań mających na celu poprawę jego funkcjonowania

Wystąpienie przez dyrektora z takim wnioskiem **wymaga zgody rodzica** ucznia lub samego ucznia (o ile jest pełnoletni).

W zamyśle ustawodawcy takie rozwiązanie ma usprawnić proces diagnostyczny przeprowadzany w poradni psychologiczno – pedagogicznej, a rodzice uczniów zostaną odciążeni z obowiązku pozyskiwania dodatkowych dokumentów ze szkoły, które są niezbędne do przeprowadzania rzetelnej diagnozy ucznia.

Nie wchodząc w szczegóły, nie wydaje się, aby to nowe uregulowanie miało jakiegokolwiek praktyczne znaczenie.

Wydaje się, że możliwość zaspokojenia wszystkich potrzeb uczniów w kwestii pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest iluzoryczna. Do rzadkości – szczególnie w mniejszych ośrodkach – należy zatrudnianie logopedów, czy terapeutów pedagogicznych.

Oczywiście barierą są tutaj finanse. Znajdujący się w omawianym rozporządzeniu zapis mówiący o tym, że **wymiar godzin poszczególnych form udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, ustala dyrektor szkoły biorąc pod uwagę określoną w arkuszu organizacji szkoły odpowiednio liczbę godzin zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz innych zajęć wspomagających proces kształcenia lub liczbę godzin zajęć prowadzonych przez nauczycieli** nic w tej kwestii nie wyjaśnia.

W dotychczasowej praktyce zajęcia specjalistyczne prowadził często pedagog szkolny (o ile miał wymagane uprawnienia) lub inny nauczyciel zajęć edukacyjnych po odpowiednich studiach podyplomowych czy kursach kwalifikacyjnych. Z głosów pojawiających się na stronie www.pedagogszkolny.pl, czy innych forach nauczycielskich wynika, że często prowadzenie tych zajęć nie jest dodatkowo opłacane.

Pedagogom szkolnym wmawiano, że należy to do ich obowiązków (nie jest to zgodne z prawdą – choć rzeczywiście przepisy nie są do końca klarowne), a jeśli chodzi o nauczycieli, to odwoływano się do art.42 Karty Nauczyciela, w którym czytamy, że do zadań nauczyciela oprócz prowadzenia zajęć dydaktycznych należy również prowadzenie innych zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły, w tym zajęć opiekuńczych i wychowawczych uwzględniających potrzeby i zainteresowania uczniów.

Dodanie do KN art. 42 ustęp 2d stwierdzającego, że **nie mogą być to ani zajęcia świetlicowe, ani też zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej** w sposób jednoznaczny uniemożliwia teraz taką interpretację. Dyrektorom pozostaje więc – o ile nie zmieni się system finansowania zajęć specjalistycznych – „stara śpiewka”, czyli odwoływanie się do misji i powołania, w celu nakłonienia nauczycieli do nieodpłatnego prowadzenia zajęć specjalistycznych (zapewne większość nauczycieli odpowie pozytywnie na takie apele. Swoją drogą, może rozszerzyć metodę na inne grupy zawodowe?).

Swego czasu (jeszcze za poprzedniej ekipy rządzącej) Rzecznik Praw Dziecka wniósł o wskazanie w przepisach kto powinien przejąć zadania poszczególnych specjalistów, w przypadku, gdy nie zostali oni zatrudnieni w szkole. Propozycja takiego zapisu nie została uwzględniona.

Oto argumentacja MEN: *„Zadania poszczególnych specjalistów określone są przez dyrektora szkoły, który odpowiada za organizację pracy szkoły. W ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego dyrektor kontroluje wykonanie przydzielonych zadań przez poszczególnych pracowników szkoły. Należy również zauważyć, że szkoły współpracują z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym specjalistycznymi, m.in. w zakresie udzielania i organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej.*

Odrzucona została wówczas również propozycja obligatoryjnego zatrudnienia w szkołach doradców zawodowych oraz terapeutów pedagogicznych. Argumentacja MEN: *„pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest w zależności od potrzeb. Zgodnie z art.39 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty dyrektor przedszkola, szkoły i placówki odpowiada za organizację pracy. Dyrektor ocenia kwalifikacje i*

przygotowanie merytoryczne zatrudnianych osób i na tej podstawie określa zakres obowiązków poszczególnych pracowników”.

Dokumentowanie udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści udzielający uczniowi pomocy psychologiczno - pedagogicznej prowadzą dokumentację zgodną z wytycznymi zawartymi w [rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji](#).

Dokumentacja ta, **to dziennik zajęć innych**, w którym odnotowuje się obecność uczniów na zajęciach do którego wpisuje się:

- nazwiska i imiona uczniów w porządku alfabetycznym, oraz oddział, do którego uczęszczają;
- adresy poczty elektronicznej rodziców i numery ich telefonów, jeżeli je posiadają;
- indywidualny program pracy z uczniem, a w przypadku zajęć grupowych - program pracy grupy;
- tygodniowy rozkład zajęć;
- daty i czas trwania oraz tematy przeprowadzonych zajęć;
- ocenę postępów i wnioski dotyczące dalszej pracy z uczniem;
- odnotowuje się obecność uczniów na zajęciach.

Ponadto szkoła gromadzi **w indywidualnej teczce**, dla każdego ucznia objętego odpowiednio kształceniem specjalnym, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi lub pomocą psychologiczno-pedagogiczną dokumentację badań i czynności uzupełniających prowadzonych w szczególności przez pedagoga, psychologa, logopedę, doradcę zawodowego, terapeutę pedagogicznego, lekarza oraz innego specjalistę, a także indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne.

Specjaliści

Pomocy psychologiczno-pedagogicznej mają udzielać uczniom nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści. Termin "specjaliści", używany w rozporządzeniu odnosi się w szczególności do zatrudnionych w przedszkolu, szkole lub placówce: psychologów, pedagogów, logopedów, doradców zawodowych i terapeutów pedagogicznych. Oto ich określone przez ustawodawcę zadania.

Pedagog, psycholog

- prowadzenie badań i działań diagnostycznych uczniów, w tym diagnozowanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki;
- diagnozowanie sytuacji wychowawczych w przedszkolu, szkole lub placówce w celu rozwiązywania problemów wychowawczych stanowiących barierę i ograniczających aktywne i pełne uczestnictwo ucznia w życiu przedszkola, szkoły i placówki;
- udzielanie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formach odpowiednich do rozpoznanych potrzeb;
- podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży;
- minimalizowanie skutków zaburzeń rozwojowych, zapobieganie zaburzeniom zachowania oraz inicjowanie różnych form pomocy w środowisku przedszkolnym, szkolnym i pozaszkolnym uczniów;
- inicjowanie i prowadzenie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych;
- pomoc rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień uczniów;
- wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w:
 - a. rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki,
 - b. udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Logopeda

- diagnozowanie logopedyczne, w tym prowadzenie badań przesiewowych w celu ustalenia stanu mowy oraz poziomu rozwoju językowego uczniów;
- prowadzenie zajęć logopedycznych dla uczniów oraz porad i konsultacji dla rodziców i nauczycieli w zakresie stymulacji rozwoju mowy uczniów i eliminowania jej zaburzeń;

- podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających powstawaniu zaburzeń komunikacji językowej we współpracy z rodzicami uczniów;
- wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w:
 - a. rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki,
 - b. udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Doradca zawodowy

- systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
- gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;
- prowadzenie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu z uwzględnieniem rozpoznanych mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów;
- koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę i placówkę;
- współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
- wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w udzielaniu pomocy psychologiczno - pedagogicznej.

W przypadku braku doradcy zawodowego w szkole lub placówce dyrektor wyznacza nauczyciela planującego i realizującego zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Terapeuta pedagogiczny

- prowadzenie badań diagnostycznych uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się w celu rozpoznawania trudności oraz monitorowania efektów oddziaływań terapeutycznych;
- rozpoznawanie przyczyn utrudniających uczniom aktywne i pełne uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki;
- prowadzenie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym;
- podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających niepowodzeniom edukacyjnym uczniów, we współpracy z rodzicami uczniów;
- wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w:
 - a. rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów w celu określenia mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów oraz przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu przedszkola, szkoły i placówki,
 - b. udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

WSPÓŁPRACA Z PORADNIAMI PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNYMI

Naturalnym sprzymierzeńcem pedagoga w jego pracy są (w każdym razie powinny być) poradnie psychologiczno – pedagogiczne.

Zgodnie z [Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych](#), publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym publiczne poradnie specjalistyczne, udzielają dzieciom, od momentu urodzenia, i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, udzielają rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży, a także wspomagają przedszkola, szkoły i placówki w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

Do zadań poradni należy w szczególności:

1. **diagnozowanie dzieci i młodzieży** w szczególności w celu określenia ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych, wyjaśnienia mechanizmów ich funkcjonowania w odniesieniu do zgłaszanego problemu oraz wskazania sposobu rozwiązania tego problemu;
2. **udzielanie dzieciom i młodzieży oraz rodzicom bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w tym:**
 - a. prowadzenie **terapii** dzieci i młodzieży oraz ich rodzin;
 - b. udzielanie **wsparcia dzieciom** i młodzieży wymagającym pomocy psychologiczno-pedagogicznej lub pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
 - c. **udzielanie pomocy rodzicom** w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży oraz w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych i wychowawczych;
3. **realizowanie zadań profilaktycznych** oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych:
 - a. udzielanie nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych lub specjalistom, pomocy w:
 - o rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży, w tym w rozpoznawaniu ryzyka wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się u uczniów klas I–III szkoły podstawowej,
 - o planowaniu i realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego,
 - o rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień uczniów;
 - b. współpraca z przedszkolami, szkołami i placówkami w udzielaniu i organizowaniu przez nie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz opracowywaniu i realizowaniu

- indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz indywidualnych programów zajęć rewalidacyjno-wychowawczych;
- c. współpraca w określeniu niezbędnych do nauki warunków, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, w tym wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne, odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka niepełnosprawnego albo pełnoletniego ucznia niepełnosprawnego;
 - d. udzielanie nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych lub specjalistom pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych
 - e. podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży;
 - f. prowadzenie edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli;
 - g. udzielanie, we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli i bibliotekami pedagogicznymi, wsparcia merytorycznego nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych i specjalistom;
4. **organizowanie i prowadzenie wspomagania przedszkoli, szkół i placówek** w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.
- a. pomoc w diagnozowaniu potrzeb przedszkola, szkoły lub placówki;
 - b. ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb przedszkola, szkoły lub placówki;
 - c. zaplanowanie form wspomagania i ich realizację;
 - d. wspólna ocena efektów i opracowanie wniosków z realizacji zaplanowanych form wspomagania.

Wymienione zadania poradnie realizują przez :

- porady i konsultacje;
- udział w spotkaniach odpowiednio nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów;
- udział w zebraniach rad pedagogicznych;
- indywidualne lub grupowe zajęcia terapeutyczne dla dzieci i młodzieży;
- terapię rodziny;
- grupy wsparcia;
- prowadzenie mediacji;
- interwencje kryzysowe;
- warsztaty;
- wykłady i prelekcje;
- działalność informacyjno-szkoleniową;

Jak widać zakres działań poradni psychologiczno-pedagogicznych jest bardzo szeroki, co otwiera duże możliwości - nie zawsze w pełni wykorzystywane - owocnej współpracy ze szkolnymi pedagogami. W praktyce szkolnej najczęściej korzystają oni z opinii i orzeczeń wydanych przez poradnię, do której kierują dziecko z własnej inicjatywy, na wniosek nauczyciela bądź rodzica.

Warto przypomnieć, że tylko rodzic decyduje o tym czy udać się z dzieckiem do poradni czy nie. Pedagog, nauczyciel, może jedynie sugerować konieczność przeprowadzenia badań psychologiczno – pedagogicznych dziecka, ale decyzja zależy tylko do rodzica.

Co więcej, także od jego dobrej woli zależy, czy już uzyskaną opinię czy orzeczenie przekaże szkole czy też nie.

Poradnie wydają opinie w sprawach

- **Wcześniejszego przyjęcia dziecka** do szkoły podstawowej oraz odroczenia rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego.
- **Wczesnego wspomagania** rozwoju dziecka.
- **Objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej.**
- **Dostosowania wymagań edukacyjnych** wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.
- **Zwolnienia ucznia z wadą słuchu** lub z głęboką dysleksją rozwojową z nauki drugiego języka obcego.
- **Udzielenia zezwolenia na indywidualny program** lub tok nauki.
- **Przyjęcia ucznia do oddziału przysposabiającego do pracy.**
- **Przyjęcia do klasy pierwszej szkoły ponadgimnazjalnej/ponadpodstawowej:** szkoły branżowej liceum ogólnokształcącego, technikum.... kandydata z problemami zdrowotnymi, ograniczającymi możliwości wyboru kierunku kształcenia ze względu na stan zdrowia.
- **Przystąpienia ucznia lub absolwenta z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się** odpowiednio do egzaminów zewnętrznych- egzaminu ósmoklasisty w szkole podstawowej, egzaminu maturalnego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, w warunkach i formie dostosowanych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych ucznia lub absolwenta.

Opinie takie wydaje się na pisemny wniosek rodziców dziecka albo pełnoletniego ucznia, którego opinia dotyczy.

Kopię opinii poradnia może przekazać szkole do której dziecko albo pełnoletni uczeń uczęszcza ale tylko na pisemny wniosek odpowiednio rodziców albo pełnoletniego ucznia.

Opinia poradni powinna zawierać między innymi:

- określenie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dziecka albo pełnoletniego ucznia oraz opis mechanizmów wyjaśniających funkcjonowanie dziecka albo pełnoletniego ucznia, w odniesieniu do problemu zgłaszanego we wniosku o wydanie opinii;
- stanowisko w sprawie, której dotyczy opinia, oraz szczegółowe jego uzasadnienie;
- wskazania dla nauczycieli dotyczące pracy z dzieckiem albo pełnoletnim uczniem;

- wskazania dla rodziców dotyczące pracy z dzieckiem albo wskazania dla pełnoletniego ucznia, które powinien stosować w celu rozwiązania zgłaszanego problemu;

Orzeczenia wydają działające w poradniach zespoły orzekające. Orzeczenia te dotyczą

- [Kształcenia specjalnego.](#)
- [Nauczania indywidualnego.](#)

Jeżeli uczeń kierowany jest na badania w celu stwierdzenia (potwierdzenia) zaburzeń i odchyleń rozwojowych lub specyficznych trudności w uczeniu się opinia powinna być pisana przez wychowawcę i nauczyciela zgłaszającego problem.

Może ona zawierać następujące informacje :

- Jakiego rodzaju trudności w pisaniu i czytaniu ma uczeń i czy występują one od początku nauki.
- Czy umie czytać ze zrozumieniem i samodzielnie pracować z tekstem.
- Czy dobrze zna zasady pisowni.
- Jakie uzyskuje wyniki w nauce.
- Z jakich przedmiotów oprócz języka polskiego ma trudności.
- Jak funkcjonuje w zespole klasowym.
- Jak się zachowuje podczas odpowiedzi.
- Czy regularnie uczęszcza do szkoły – czy odrabia zadania.
- Czy wykonywał ćwiczenia korekcyjno – kompensacyjne zalecane przez reedukatora lub polonistę..

Jeżeli uczeń kierowany jest na zespół orzekający, opinia również powinna być pisana przez wychowawcę i nauczyciela zgłaszającego problem (oczywiście pedagog, logopeda, reedukator, mogą dołączyć własne uwagi).

Może ona zawierać następujące informacje:

- Czy wcześniej był składany wniosek do Zespołu Orzekającego, kiedy i czego dotyczył.
- Charakterystyka ucznia.
 - zachowanie (jeśli występują zaburzenia zachowania i zaburzenia emocjonalne należy opisać jak one się przejawiają)
 - opis zaobserwowanych objawów stanu zdrowia
 - czy choroba ucznia wpływa na jego funkcjonowanie w szkole
 - postępy w nauce
- Czy rodzice wykazują zainteresowanie postępami dziecka w nauce, współpracują z nauczycielami, stosują się do zaleceń specjalistów opiekujących się dzieckiem.

Wszystkie potrzebne pisma (wzór opinii, wniosku dla rodzica, zaświadczenia lekarskiego) powinny być dostępne w poradni.

Choć nie wynika to bezpośrednio z zapisów zawartych w rozporządzeniach, to wydaje się, że rolą pedagoga szkolnego powinno być czuwanie aby wskazane w opiniach i orzeczeniach zalecenia dotyczące pracy i postępowania z dzieckiem były przez nauczycieli respektowane. Jeżeli zalecenia te są sformułowane zbyt ogólnikowo, to pedagog na podstawie otrzymanej diagnozy powinien je sprecyzować i przedstawić uczącym.

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

Jednym z zadań realizowanych przez szkolnego pedagoga powinno być wspomaganie nauczycieli w dostosowaniu wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb uczniów. Wskazywanie zalecanych form i sposobów indywidualizacji, udzielanie informacji na temat specyfiki specjalnych potrzeb dzieci, w tym pomoc w analizie diagnozy i zaleceń zawartych w opiniach i orzeczeniach. Zgodnie z [rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych](#), **nauczyciel jest zobowiązany dostosowywać wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.**

Dostosowanie to następuje na podstawie:

- **orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego** oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym;
- **orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania;**
- **opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej**, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się;
- **innej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej**, w tym poradni specjalistycznej, wskazującej na potrzebę takiego dostosowania;
- **rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanego przez nauczycieli i specjalistów** (dotyczy uczniów objętych w szkole pomocą psychologiczno - pedagogiczną);
- **opinii lekarza** o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego.

Prawo Oświatowe zobowiązuje nauczycieli do poinformowania na początku każdego roku szkolnego uczniów oraz ich rodziców o:

- wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego programu nauczania;
- sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów;
- warunkach i trybie otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych.

Podobne ustalenia pojawiały się już we wcześniejszych aktach prawnych. 30 maja 2003 roku MENiS przedstawił ich wykładnię. Wydaje się, że i dziś jest ona aktualna.

[...]ustalając wymagania edukacyjne nauczyciel winien kierować się zaleceniami zawartymi w opinii poradni oraz potrzebami edukacyjnymi ucznia rozpoznanymi przez nauczycieli uczących go. Wymagania edukacyjne

należy ustalić na takim poziomie, by uczeń mógł im sprostać i by skłaniały ucznia do odpowiedniego wysiłku edukacyjnego oraz zapewniały mu otrzymywanie ocen motywujących go do wyťažonej pracy, wykorzystując w tym celu pełną skalę ocen. Wymagania te powinny zapewniać realizację celów edukacyjnych wynikających z podstawy programowej w takim stopniu, w jakim jest to możliwe z uwagi na występujące u ucznia trudności w uczeniu się. Z przywołanego przepisu wynika także, że nauczyciel realizując przyjęty w szkole zestaw programów nauczania winien dostosować wynikające z nich wymagania edukacyjne, do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych konkretnego ucznia. O ustalonych przez siebie wymaganiach dla ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe nauczyciel zobowiązany jest poinformować rodziców dziecka [...].

Lepszemu zrozumieniu problemu może posłużyć zdefiniowanie używanej terminologii:

SPECYFICZNE TRUDNOŚCI W UCZENIU SIĘ* - ogólny termin dotyczący niejednorodnej grupy zaburzeń przejawiających się poważnymi trudnościami w rozumieniu i posługiwaniu się mową i pismem oraz w zakresie zdolności matematycznych. Zaburzenia te są uwarunkowane wewnątrznie i wywołane dysfunkcjami centralnego układu nerwowego. Mimo iż trudności w uczeniu się mogą współwystępować z innymi deficytami (np. sensorycznymi, upośledzeniem umysłowym, zaburzeniami społecznymi i emocjonalnymi) oraz w powiązaniu z oddziaływaniami zewnętrznymi (np. różnice kulturowe, niewystarczające/niewłaściwe nauczanie, czynniki psychogenne), nie są one rezultatem tych deficytów czy oddziaływań.

Inaczej mówiąc, specyficzne trudności w uczeniu się można zdiagnozować po rozpoznaniu, że przyczyną manifestujących się trudności nie jest:

- wada słuchu;
- wada wzroku;
- "widoczne" zaburzenia neurologiczne, powodujące problemy także w innych dziedzinach życia
- niepełnosprawność intelektualna;
- choroby somatyczne;
- zła sytuacja rodzinna dziecka;
- wadliwe metody nauczania;
- czynniki emocjonalne (np. brak motywacji do nauki) i behawioralne wywierające niekorzystny wpływ na koncentrację uwagi i spełnianie poleceń nauczyciela, tym samym upośledzając zdolność dziecka do nauki.

Ujmując w latach sześćdziesiątych specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu jako syndrom zaburzeń, zwany **dysleksją rozwojową**, prof. M. Bogdanowicz wprowadziła pojęcia opisujące jej formy :

- **dysgrafia** : trudności w opanowaniu kształtnego, czytelnego pisma o zadowalającym poziomie graficznym;
- **dysortografia** : trudności w opanowaniu poprawnej pisowni, zgodnej z regułami ortograficznymi danego języka;

- **dysleksja** : izolowane trudności w czytaniu, bez towarzyszących im innych zaburzeń rozwoju umiejętności szkolnych.

Specyficzne trudności w uczeniu się matematyki określa się mianem **dyskalkulii**.

Uczniowie z tych czterech grup należą do uczniów o specyficznych potrzebach edukacyjnych.

Do tej grupy można również zaliczyć **uczniów zdolnych**.

WYMAGANIA EDUKACYJNE - definiując pojęcie wymagania edukacyjne należy wyjść od definicji treści nauczania. Nowoczesna dydaktyka operuje trójwymiarowym jej modelem. Treścią nauczania jest - mówiąc najprościej - to, czego się naucza.

Na trójwymiarowy model treści nauczania składają się :

- cele nauczania - opisują zamierzone czynności uczniów i formułuje się je w sposób operacyjny;
- materiał nauczania - to uporządkowana informacja rzeczowa;
- wymagania programowe - to oczekiwane osiągnięcia ucznia.

Treść nauczania ma charakter dynamiczny, jest ona przetwarzana w procesie dydaktycznym : planowana przez nauczyciela, poznawana przez uczniów opanowywana po zakończeniu procesu dydaktycznego i oceniana.

Jeżeli wymagania programowe uznamy za zamierzone osiągnięcia ucznia wynikające z programu nauczania (a więc sformułowane przez autora programu) to **wymagania edukacyjne są oczekiwanymi przez nauczyciela osiągnięciami ucznia i formułowanymi przez niego w oparciu o realizowany program nauczania**.

W standaryzacji osiągnięć szkolnych. punktem wyjścia jest podstawa programowa kształcenia ogólnego gdzie zapisane są standardy osiągnięć dla poszczególnych edukacji. Kolejny etap to standardy wymagań egzaminacyjnych sprawdzane w sprawdzianach i egzaminach zewnętrznych. Oba te dokumenty wpływają na wymagania programowe zawarte w programach nauczania. Na ich podstawie nauczyciele formułują wymagania edukacyjne. Spełnione wymagania edukacyjne stają się osiągnięciami ucznia.

Główną przyczyną określania wymagań edukacyjnych są zróżnicowane potrzeby edukacyjne uczniów, zróżnicowane możliwości i oczekiwania.

Ustalając wymagania nauczyciel dokonuje ostatecznej selekcji elementów treści nauczania, rozsądnie zmniejszając ich liczbę - projektuje wymagania edukacyjne.

Wykorzystując wymagania programowe do formułowania wymagań edukacyjnych nauczyciel powinien je urealnić, skorygować tak, aby były dostosowane dla jego uczniów.

Dostosowywanie wymagań to zastosowanie do sformułowanych wymagań edukacyjnych, takich kryteriów, które uwzględniają możliwości i ograniczenia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania dziecka.

Wymagania te powinny być dostosowane do indywidualnych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w każdym czasie - zaraz po uzyskaniu przez nauczyciela informacji, że uczeń posiada opinię, orzeczenie lub jest objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole.

Podstawowym celem dostosowania wymagań jest wyrównanie szans edukacyjnych uczniów oraz zapobieganie wtórnym zaburzeniom sfery emocjonalno- motywacyjnej.

Obszary dostosowania obejmują:

- warunki procesu edukacyjnego tj zasady, metody, formy, środki dydaktyczne;
- zewnętrzną organizację nauczania (np. posadzenie ucznia słabosłyszącego w pierwszej ławce);
- warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania).

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH - KILKA UWAG OGÓLNYCH

Kto (poradnia czy nauczyciel) powinien określać na czym konkretnie ma polegać dostosowanie wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom?

Poradnia daje przede wszystkim wskazania ogólne na podstawie badań diagnostycznych, zaś nauczyciele konkretyzują je w ciągu bezpośredniej pracy z dzieckiem.

Dostosowanie wymagań

- powinno **dotyczyć głównie form i metod pracy** z uczniem, zdecydowanie rzadziej treści nauczania;
- **nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania**, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną;
- **nie oznacza pomijania haseł programowych**, tylko ewentualne **realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych**;

- **nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej**, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego.

W przepisach jest mowa o dostosowaniu wymagań do psychofizycznych możliwości ucznia, a nie o ich obniżeniu. Zatem nauczyciel, stosujący wobec ucznia np. z dysleksją rozwojową łagodniejsze kryteria oceniania w zakresie tych sprawności i umiejętności, które sprawiają mu szczególne problemy, ma prawo wymagać od niego większego wkładu pracy w porównaniu z innymi uczniami. Stwierdzenie dysfunkcji nie zwalnia uczniów z obowiązków szkolnych. Przeciwnie: uczeń taki powinien wykazać się samodzielną pracą, wykonywać dodatkowe zadania i ćwiczenia, zalecone specjalnie dla niego, które pomogą mu w przezwyciężeniu trudności.

W jednym z udzielonych wywiadów tak pisze o tym prof. Marta Bogdanowicz, przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Dyslektycznego :

Kiedy rodzic otrzymuje opinię i przynosi ją do szkoły, wtedy powinno dojść do kontraktu między rodzicami, wychowawcą i dzieckiem. Na tej podstawie nauczyciel nie powinien oceniać ilościowo ale jakościowo.

A więc nie postawi którejś z rzędu jedynki za błędy w dyktandzie, ale napisze : "zrobiłeś błędy takich a takich rodzajów". Dziecko otrzyma potem od nauczyciela partię ćwiczeń, które mają te błędy eliminować. I wtedy rodzice i dziecko na podstawie tego kontraktu powinni się czuć odpowiedzialni za wykonanie tego zadania.

Wówczas widać, że dziecko pracuje nad konkretnymi problemami, a nie jest jakimś uprzywilejowanym uczniem w klasie. Koledzy nie będą zazdrościć dyslektykowi tego, że zamiast złej oceny dostał przydział pracy, który ma wykonać w tym tygodniu. Będzie sprawdzany i odpytywany. Jest to więc rozwiązanie pożądane i sprawiedliwe.

Może się jednak zdarzyć i tak, że rodzicom i dziecku nie będzie się chciało pracować. W tej sytuacji nauczyciel powinien odłożyć opinię i powiedzieć, że będzie ją honorował dopiero wtedy, gdy stwierdzi, że kontrakt będzie realizowany. Wymagania wobec ucznia nie mają być obniżane, ale dostosowane do jego możliwości. To bardzo istotna różnica.

Trudno nie zgodzić się z powyższą opinią. Zdiagnozowanie u ucznia specyficznych trudności w nauce czytania i pisania nakłada obowiązek podjęcia szczególnych działań nie tylko na nauczyciela ale co najmniej w równym stopniu na rodziców dziecka i na niego samego.

Niestety propozycja prof. Bogdanowicz, aby nie honorować opinii PPP wystawionej dziecku, jeżeli rodzice nie biorą czynnego udziału w pracy nad przezwyciężeniem jego problemów, nie znajduje prawnego umocowania. Żaden przepis nie uzależnia dostosowania wymagań edukacyjnych do dysfunkcji dziecka od aktywnej współpracy jego rodziców.

Mówiąc o dostosowywaniu wymagań do dysfunkcji dziecka nie można zapominać o ocenianiu zachowania.

Wspominane rozporządzenie MEN wyraźnie stanowi, że przy ustalaniu oceny klasyfikacyjnej zachowania ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia lub odchylenia rozwojowe, należy uwzględnić wpływ stwierdzonych zaburzeń lub odchylenia na jego zachowanie na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego nauczania lub opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej.

Warto o tym pamiętać oceniając np. zachowanie ucznia ze zdiagnozowanym ADHD.

*Zgodnie z zapisem zawartym w [ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe](#), przez specyficzne trudności w uczeniu się, należy rozumieć: *trudności w uczeniu się odnoszące się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają trudności w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego i poznanego nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi.*

UCZEŃ SŁABOSŁYSZĄCY - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Uczeń słabosłyszący, to dziecko, które **ma pozostałości słuchu wystarczające do skutecznego odbierania informacji językowych za pomocą słuchu**, najczęściej przy użyciu aparatu słuchowego. Nie ma związku przyczynowego między osłabieniem słuchu a inteligencją dziecka.

Symptomy trudności:

- dziecko sprawia wrażenie nie uważającego lub śniącego na jawie, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela;
- jest niechętnie angażowaniu się w działania klasowe, obawia się porażki, ponieważ ma kłopoty z rozumieniem;
- może reagować niewłaściwie w sytuacjach zabawowych (nie rozumie zasad gry lub intencji innych osób)
- reaguje nietypowo na ustne instrukcje;
- może mieć zaburzenia mowy, mały zasób słów i pojęć;
- słabo czyta;
- często myli głoski dźwięczne i bezdźwięczne, nie różnicuje głosek z trzech szeregów s-z-c-dz, sz-ż-cz-dź, ś-ź-ć-dź (np. zamiast "z" dziecko może napisać każdą inną literę s,ż,sz);
- zamienia i gubi litery, pomija części wyrazów, myli końcówki - co powoduje zmianę treści znaczenia wyrazów, czasem pisze bezsensowne zlepki liter - w przypadku niezrozumienia ich znaczenia;
- duże trudności sprawia dziecku poprawna pisownia, opanowanie gramatyki, składni i ćwiczenia stylistyczne;
- nie jest on w stanie samodzielnie czytać i zrozumieć treści obszernych lektur szkolnych.

Wskazówki do pracy z uczniem:

- **zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla dziecka w pierwszej ławce** w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić dziecku odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi;
- **nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie**, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust;
- **należy mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu** i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji;
- **trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie**, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia dziecku rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe zmęczenie. Takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi, ponieważ są wzmacniane przez aparat;

- nauczyciel winien **upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez dziecko niedosłyszające**. W przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego dziecku słownictwa. Można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce;
- **dziecko z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności** w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. Często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie;
- **dziecko niedosłyszające powinno siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem**, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzyć książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.;
- **w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy** (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii itp.);
- można przygotować uczniowi z niedosłuchem **plan pracy na piśmie** opisujący zagadnienia poruszane w wykładzie lub poprosić innych uczniów w klasie, aby robili notatki z kopią i udostępniali je koledze;
- konieczne jest aktywizowanie dziecka do rozmowy poprzez **zadawanie prostych pytań**, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy;
- nauczyciel podczas lekcji powinien **często zwracać się do dziecka niesłyszającego**, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu;
- z uwagi na **wolne tempo czytania, dziecko potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki**, dlatego z pomocą rodziców czyta całą lekturę lub tylko wskazany rozdział. Dla ułatwienia zrozumienia treści nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które dziecko powinno przygotować odpowiedzi – czytając wcześniej lekturę;
- dziecko czytając lekturę, krótkie opowiadanie – może założyć swój słowniczek niezrozumiałych zwrotów;
- **pisanie ze słuchu jest najtrudniejszą formą pisania**, a szczególnie dla dziecka z zaburzonym słuchem i nieprawidłową wymową, dlatego też należy stosować ćwiczenia w pisaniu ze słuchu tylko wyrazów lub zdań, wcześniej z dzieckiem utrwalonych, w oparciu o znane mu słownictwo. Jeżeli pisanie ze słuchu sprawia dziecku niedosłyszającemu duże trudności można je zastąpić inną formą ćwiczeń w pisaniu.

Mogą to być ćwiczenia polegające na:

- układaniu zdania z podanej rozsypanki wyrazowej do treści obrazka;
- przepisywaniu zdań z uzupełnieniem "luk" odpowiednimi wyrazami;
- porządkowaniu loteryjki gramatyczno - ortograficznej z utrwaleniem znanych zasad pisowni i zwrotów gramatycznych - dobieraniem odpowiednich wyrazów, uwzględniając ich rodzaj, osobę, liczbę;

- **przy ocenie prac pisemnych dziecka nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy.** Błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z dzieckiem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej oraz ukierunkowania rodziców do dalszej pracy w domu. Błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając dziecku wskazówek do sposobu ich poprawienia;
- **uczeń niedosłyszający jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania, ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z uczniem słyszącym.** Przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

UCZEŃ SŁABOWIDZĄCY - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

U dzieci słabowidzących niepełnosprawność w zakresie widzenia oznacza osłabienie wzroku, które nawet przy użyciu szkielek korekcyjnych wpływa negatywnie na ich osiągnięcia szkolne.

Symptomy trudności:

- niechęć do pracy wzrokowej, drażliwość;
- skrócony czas koncentracji uwagi, męczliwość;
- problemy z wychwytywaniem i dostrzeganiem istotnych bodźców wzrokowych;
- zaburzona orientacja i wyobrażenia przestrzenne;
- brak trwałej pamięci wzrokowej;
- zaburzone postrzeganie relacji przestrzeni i głębi;
- mylenie liter o podobnych kształtach;
- mylenie wyrazów o podobnej strukturze;
- przestawianie liter;
- nieprawidłowa technika czytania;
- brak rozumienia tekstu w całości;
- wolniejsze tempo czytania związane z problemami w spostrzeganiu całego wyrazu, zdania;
- problemy z rozumieniem tekstu (konieczność koncentracji na postrzeganiu kształtu poszczególnych liter);
- możliwe trudności w pisaniu z uwagi na obniżoną sprawność spostrzegania i zakłóconą koordynację wzrokowo - ruchową;
- możliwe popełnianie wielu błędów: przestawianie, mylenie, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, złe rozplanowanie stron w zeszytach;
- problemy z czytaniem obszernych tekstów, działań matematycznych, map;
- problemy z właściwym postrzeganiem i zapamiętywaniem figur geometrycznych;
- trudności w nawiązywaniu kontaktów, nieśmiałość, zaniżona samoocena.

Wskazówki do pracy z uczniem:

- **właściwe umiejscowienie dziecka w klasie:**
 - zapobiegające odblaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna,
 - zapewniające właściwe oświetlenie oraz widoczność,
 - umożliwiające dogodny dostęp do tablicy (możliwość łatwego podejścia, gdy uczeń nie rozpoznaje pisma ze swojego miejsca);
- **ograniczanie wszelkich błyszczących powierzchni o niepożądanym odblasku;**
- unikanie **podczas zapisów na tablicy innych kolorów kredy niż biały i żółty;**
- zachęcanie ucznia do **korzystania z przyborów pisarskich o ciemnej, równomiernej kresce;**
- **zezwalanie na odpisywanie od sąsiada z ławki podczas przepisywania tekstu;**
- **udostępnianie tekstów** (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej;
- **podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska;**

- **zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka** związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań);
- **umożliwienie dziecku korzystania z kaset z nagraniami lektur szkolnych;**
- **w geometrii, technice, wprowadzanie uproszczonych konstrukcji** z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych;
- **umożliwienie uczniowi wykonywania konstrukcji geometrycznych na kartkach większego formatu;**
- **dodatkowe omawianie i objaśnianie zadań z treścią,** którym dla lepszego zrozumienia towarzyszą odpowiednie rysunki czy ilustracje;
- **korzystanie z map o mniejszej ilości szczegółów;**
- przy **demonstracji map, plansz i tablic** z rysunkami, diagramami, schematami i tabelami **zwracanie uwagi na ich czytelność,** tzn. czy są one odpowiedniej wielkości, narysowane odpowiedniej grubości liniami, z odpowiednim kontrastem barwnym i kontrastem w stosunku do tła;
- ograniczenie wymagań w zakresie kaligraficznym;
- **częste zadawanie pytania- "co widzisz?",** w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych;
- **słowne objaśnianie wszystkiego, co ma zrobić uczeń,** aby w pełni mógł uczestniczyć w zajęciach.

UCZEŃ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Niepełnosprawność ruchowa to wszelkie zaburzenia funkcjonowania narządu ruchu, które mogą być wywołane m.in. uszkodzeniami lub zaburzeniami czynności układu nerwowego, chorobami uwarunkowanymi genetycznie, stanami pourazowymi, wadami wrodzonymi lub innymi przyczynami, których konsekwencją jest ograniczenie sprawności ruchowej.

Schorzenia najczęściej powodujące u dzieci niepełnosprawność ruchową to:

- mózgowe porażenie dziecięce;
- dystrofia postępująca mięśni;
- przepuklina oponowo-rdzeniową;
- skrzywienie boczne kręgosłupa;
- inne, w tym: wrodzona sztywność stawów, choroby nerwowo-mięśniowe (w tym rdzeniowy zanik mięśni, neuropatie, miopatie), fakomatoza, kolagenoza, nowotwory kości, martwica kości, miastenia, osteoporoza, polineuropatia, porażenie splotu ramiennego, wady stóp, wodogłowie, wrodzona łamliwość kości, oraz amputacje wstępujące na skutek urazów i wypadków.

Niepełnosprawność ruchowa zwykle ogranicza nie tylko możliwości lokomocyjne i manipulacyjne dziecka, ale także jego doświadczenia poznawcze, kontakty społeczne i możliwości samorealizacji w różnych dziedzinach. Trudności edukacyjne dziecka z niepełnosprawnością ruchową zależą od rodzaju dysfunkcji, jej stopnia oraz czasu wystąpienia.

Najczęstsze symptomy trudności:

- ograniczenie, a czasami nawet całkowity brak samodzielnej aktywności ruchowej;
- ograniczone możliwości poznania schematu ciała i rozumienia pojęć określających stosunki przestrzenne oraz umiejętności oceny odległości i przemieszczania się w przestrzeni;
- problemy z przyjęciem i utrzymaniem, zwłaszcza przez dłuższy czas, prawidłowej pozycji dobrej do rodzaju aktywności, a związku z tym:
 - problemy z koncentracją na wykonywanym zadaniu,
 - zaburzenie obserwacji czynności nauczyciela i prezentowanych przez niego pokazów,
 - szybka męczliwość;
- trudności z prawidłowym chwytem uniemożliwiające utrzymanie przyboru do pisania/rysowania, przewracanie kartek w książce lub zeszyty ćwiczeń, manipulowanie przedmiotami;
- osłabiona kontrola wykonywanych ruchów precyzyjnych utrudniająca naukę czytania i pisania, zdobywania doświadczeń przedmatematycznych, rozumienia i wnioskowania na materiale obrazkowym/graficznym;
- ruchy mimowolne czy synkinezyje (współruchy) znacznie ograniczające nabywanie podstawowych technik szkolnych (czytania, pisania i liczenia), a potem biegłe posługiwanie się nimi na kolejnych etapach edukacji;

- słabsza pamięć ruchowa oraz trudność w prawidłowym odtworzeniu pokazanego ruchu (szczególnie skomplikowanych sekwencji ruchowych w odpowiedniej kolejności), co utrudnia naśladowanie i samodzielne planowanie ruchu;
- znacznie wydłużone w czasie wykonywanie czynności ruchowych powodujące problemy z nadążaniem z wykonaniem poleceń w czasie zbliżonym do pozostałych uczniów w klasie;
- obniżona koncentracja uwagi np. z powodu trudności z utrzymaniem właściwej pozycji;
- niekiedy zachowania agresywne i buntownicze, niska lub zbyt wysoka (nieadekwatna) samoocena, trudności w relacjach społecznych, zaburzenia komunikacyjne, obniżenie nastroju czy występowanie lęków o własne zdrowie i przyszłość.

Wskazówki do pracy z uczniem:

- **zniesienie barier architektonicznych** (w szkole ogólnodostępnej możemy jedynie mówić o ich ograniczeniu);
- **dostosowanie miejsca pracy** m.in. tak, aby uczeń mógł przyjąć niemęczącą, prawidłową pozycję siedzącą;
- **dostosowanie i zmodyfikowanie pomocy szkolnych** tak, by uczeń mógł z nich w pełni korzystać;
- **oferowanie dziecku na zajęciach lekcyjnych gotowych formatek wykresów**, tabel oraz modeli tak, aby mogło je ono same wypełnić, bez konieczności rozrysowywania całego schematu;
- jeśli uczeń ze znaczną niepełnosprawnością ruchową ma szczególne trudności z realizacją standardów wymagań związanych z umiejętnościami wykonawczymi, to część tych umiejętności powinna być przełożona z formy **"potrafi wykonać"** na **"wie, jak wykonać"**;
- zachęcania **dziecka do podejmowania częstych interakcji społecznych i zawierania przyjaźni**;
- dawania okazji do wykazywania się samodzielnością;
- budowanie **adekwatnej samooceny i realistycznych aspiracji**.

UCZEŃ Z AFAZJĄ - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Afazja, to zaburzenie polegające na niemożności rozumienia mowy, albo na niemożności wyrażania słowami myśli, pomimo prawidłowego aparatu wykonawczego. Afazji często towarzyszą problemy z czytaniem i pisanem, ponieważ są to umiejętności związane z mową.

Generalnie można wyróżnić dwa zasadnicze rodzaje afazji:

- afazję ruchową (motoryczną);
- afazję czuciową (sensoryczną).

Można spotkać się z wieloma innymi sposobami kategoryzacji afazji jak np. podział wg T. H. Weisenburga, K. E. McBride;

- afazja ruchowa - przewaga zaburzeń mówienia;
- afazja czuciowa - przewaga zaburzeń rozumienia;
- afazja mieszana - ruchowo-czuciowa;
- afazja nominalna - przewaga problemów z nazywaniem i odnajdywaniem słów;
- afazja totalna - całkowita niezdolność mówienia i rozumienia.

Wydaje się jednak, że dla pragmatyki pracy nauczyciela nie ma to kluczowego znaczenia.

Afazja ruchowa (ten typ afazji upoważnia do uzyskania przez ucznia **orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego**)

Zasadniczym zaburzeniem jest tu **nie wykształcenie lub zanik mowy spontanicznej, przy z reguły dobrym jej rozumieniu**. Mówiąc najprościej nie ma umiejętności zużytkowania obwodowych narządów mowy do tworzenia słów.

Dziecko z afazją ruchową mówi mało i powoli, a w ciężkich postaciach mowa ogranicza się u niego do powtarzania z różną modulacją (monofazja) jednego lub kilku słów. W postaciach lżejszych zasób wypowiedzianych słów jest większy, ale składanie z nich zdań odbywa się z dużym wysiłkiem. Dziecko popełnia podczas mówienia liczne błędy, a ponieważ zdaje sobie z nich sprawę, często bywa w związku z tym zakłopotane i usiłuje je poprawiać.

Symptomy trudności:

- ubogie słownictwo;
- szybkie zapominanie wypowiedzianych słów i zdań;
- trudności z powtarzaniem usłyszanych słów i zdań;
- trudności w nazywaniu przedmiotów - stosowanie opisu funkcjonalnego lub nazw zastępczych;

- zamiany sąsiednich głosek, opuszczanie dodawanie i przestawianie ich (parafazje głoskowe);
- wtrącanie błędnych słów (parafazje słowne);
- tworzenie niewłaściwych form gramatycznych (agramatyzmy);
- błędy składniowe;
- dzielenie słów na sylaby;
- ciche przygotowywanie się do wypowiedzi;
- wypowiedzi nadmiernie krótkie;
- uproszczanie budowy zdań przez np. opuszczanie przyimków i niezmiennianie końcówek rzeczowników (styl depechowy albo styl telegraficzny);
- zaburzenia "melodii" mowy (monotonne wypowiedzi, sylabizowanie, nieprawidłowy akcent w słowie lub niewłaściwa intonacja zdania);
- poprawianie swoich wypowiedzi;
- problemy z wyliczaniem we właściwej kolejności np. dni tygodni, miesiące, liczby.

Zaburzeniom mowy mogą towarzyszyć:

- ogólna niesprawność motoryczna;
- współwystępowanie zaburzeń koordynacji ruchowej oraz orientacji wzrokowo - przestrzennej;
- problemy w kontaktach z rówieśnikami;
- zaburzenia emocjonalne;
- zaburzenia zachowania;
- nadpobudliwość ruchowa;
- brak koncentracji uwagi.

Wskazówki do pracy z uczniem:

- **jak najwcześniejsze wprowadzanie czytania** - jeśli występują trudności metodą sylabową, wówczas zalecane jest czytanie globalne;
- podczas zaznajamiania z obrazem graficznym liter, można wykorzystywać dodatkowo polski alfabet palcowy (daktylografia);
- **umożliwianie wielozmysłowego poznawania treści słów**, łączenie słów/nazw z konkretnymi zabawkami, przedmiotami lub obrazkami;
- **zezwalanie na jak najczęstsze wypowiadanie się**;
- **motywowanie (nie zmuszanie)** do wypowiadania się;
- stwarzanie **spokojnej atmosfery w trakcie wypowiedzi ustnych**;
- **nie pospieszanie - wydłużanie czasu** odpowiedzi ustnej;
- uwzględnianie problemów z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi;
- **akceptowanie gestów, min, których dziecko używa** w celach komunikacyjnych;
- **umożliwianie uzupełniania wypowiedzi ustnej zapisem**;
- **nie wymaganie odpowiadania pełnym zdaniem**;
- wspieranie podczas redagowania wypowiedzi ustnych (np. **podpowiadanie brakujących słów**);
- aranżowanie **udziału dziecka w dyskusjach grupowych**;

- podpieranie **wiadomości podawanych słuchowo danymi wzrokowymi**;
- formułowanie **krótkich instrukcji**, w postaci **konkretnych pytań lub poleceń. Powtarzanie ich w razie potrzeby**;
- **pomaganie w odczytywaniu podczas lekcji poleceń i instrukcji**;
- w procesie **nauczania języka obcego stosowanie metod indywidualnych**. Ograniczanie podawanych form językowych (różnica między brzmieniem słowa, a jego zapisem). **Ograniczanie ilości materiału** (mniej słownictwa). **Całkowite dostosowanie form klasówek i sprawdzianów do możliwości ucznia oraz stosowanie indywidualnych kryteriów oceny**
- ustawiczne utrwalanie i wielokrotne wykorzystywanie - poprzez stwarzanie odpowiednich sytuacji komunikacyjnych - zdobytych przez dziecko umiejętności werbalnych;
- **zauważanie i nagradzanie wszelkich form aktywności słownej** lub bezsłownej zmierzającej do nawiązania przez dziecko kontaktu z otoczeniem.

Afazja czuciowa

Zasadniczym zaburzeniem jest tu **trudność w rozumieniu mowy**. W postaciach lżejszych dziecko rozumie sens przekazu dopiero po kilkakrotnym powtórzeniu. W postaciach cięższych chwytą sens niektórych słów, ale nie rozumie znaczenia całego zdania. Może też występować całkowity brak rozumienia przekazu, jakby dziecko słuchało nie swojego ojczystego języka, lecz zupełnie mu nieznanego.

Przy tym typie afazji dziecko - w odróżnieniu od dziecka z afazją ruchową - na ogół nie zdaje sobie sprawy z błędów, które popełnia podczas mówienia.

Symptomy trudności:

- gadatliwość - mowa niepoprawna, ale płynna i obfita - często trudna do opanowania (logorea);
- zamiany sąsiednich głosek, opuszczanie, dodawanie i przestawianie ich (parafazje głoskowe);
- wtrącanie błędnych słów (parafazje słowne);
- tworzenie niewłaściwych form gramatyczna (agramatyzmy);
- bezsensowne odpowiedzi na pytania - mechanicznie powtarzane;
- łączenie zgłosek w dziwaczne, pozbawione sensu neologizmy;
- niezrozumiała mowa robiąca wrażenie obcego języka (tzw. afazja żargonowa);
- trudności w zakresie powtarzania oraz pisma pod dyktando, przy zachowaniu pisma samodzielnego.

Objawy wtórne:

- zaburzenia analizy i syntezy słuchowej;
- zaburzenia zachowania;
- zaburzenia emocjonalne - lęki, nadwrażliwość i nadmierna nieśmiałość;
- nadpobudliwość ruchowa;
- zaburzenia uwagi;

Wskazówki do pracy z uczniem:

- podczas mówienia do klasy, utrzymywanie z dzieckiem kontaktu wzrokowego;
- wydawanie **prostych poleceń**, pozostawianie dziecku **czasu na przetworzenie usłyszanego komunikatu**;
- **upewnianie się, czy dziecko zrozumiało polecenie**, w razie konieczności **powtarzanie go**;
- zadawanie **jasno sformułowanych pytań**, wymagających jednoznacznej odpowiedzi;
- **przygotowywanie dla dziecka notatek, które są konkretne i napisane prostym językiem** lub ksero z zaznaczonymi najważniejszymi treściami;
- **stosowanie podczas lekcji materiałów poglądowych** - nowe wiadomości podawane tylko w formie werbalnej mogą być dla dziecka niezrozumiałe.

UCZEŃ Z INTELIGENCJĄ NIŻSZĄ NIŻ PRZECIĘTNA - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Uczniowie z inteligencją niższą niż przeciętna (70-84 w skalach Wechslera) stanowią 14% populacji szkolnej. Uzyskują oni słabe wyniki w nauce, pomimo dużego własnego nakładu pracy a niekiedy nawet, mimo intensywnej stymulacji rozwoju.

Największe trudności mają w rozumowaniu i logicznym myśleniu we wszystkich jego formach i przejawach. Poziom ich rozwoju słowno-pojęciowego odpowiada wcześniejszej fazie rozwojowej. W szczególności uczniowie ci mają problemy z :

- o wewnętrzną organizacją nowo nabytej wiedzy i integrowaniem jej z już posiadaną (stąd wolne tempo uczenia się);
- o generalizowaniem wiedzy oraz wykorzystywaniem jej w różnych dziedzinach;
- o opanowaniem materiału o charakterze abstrakcyjnym (ze względu na bardzo słabą pamięć krótkotrwałą dzieci te zdecydowanie łatwiej pracują i uczą się na materiale konkretnym);
- o umiejętnością myślenia przyczynowo-skutkowego;
- o dokonywaniem porównań między zbiorami (różnicowanie i szukanie podobieństw);
- o umiejętnością odróżniania cech istotnych od nieistotnych;
- o dokonywaniem uogólnień, szczególnie o charakterze werbalnym.

Myślenie tych dzieci charakteryzuje: **konkretyzm i mała samodzielność**. Często uczą się "na pamięć" bez zrozumienia treści.

Ich trudności nasilają się wraz z pokonywaniem kolejnych poziomów edukacji. Wykształcenie wyższe jest dla nich w zasadzie nieosiągalne.

W przypadku tych dzieci konieczne jest dostosowanie zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań. Nie kwalifikują się do szkoły specjalnej dla upośledzonych umysłowo, a program szkoły ogólnodostępnej jest dla nich trudny, a przede wszystkim zbyt szybko realizowany. W zasadzie tylko w tej grupie uczniów możemy mówić o obniżeniu wymagań pamiętając jednak, że obniżenie kryteriów jakościowych nie może zejść poniżej podstawy programowej.

Ogólne wymagania co do formy :

- o **omawianie niewielkich partii materiału** i o **mniejszym stopniu trudności**;
- o pozostawianie **więcej czasu** na jego utrwalenie;
- o podawanie **poleceń w prostszej formie**;
- o **unikanie** trudnych, czy bardzo **abstrakcyjnych pojęć**;
- o częste **odwoływanie się do konkretnego, przykładu**;
- o **unikanie pytań problemowych, przekrojowych**;

- **wolniejsze** tempo pracy;
- szerokie stosowanie zasady pogłębłości;
- odrębne **instruowanie dzieci**;
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie wykonać samodzielnie.

JĘZYK POLSKI

Symptomy trudności:

- słabe oceny pomimo starań i wysiłków ucznia;
- trudności w czytaniu i pisaniu (trudności z kojarzeniem określonych dźwięków - głosek, z odpowiadającymi im symbolami - literami);
- trudności w rozumieniu czytanych treści;
- trudności w samodzielnym wypowiadaniu się, formułowaniu wniosków i sądów, w uogólnianiu, myśleniu symbolicznym (abstrakcyjnym);
- niski poziom rozwoju słowno - pojęciowego (odpowiada wcześniejszej fazie rozwoju);
- ubogie słownictwo, wadliwa struktura gramatyczna wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- słabsza sprawność manualna (rysunki, pismo mają niski poziom graficzny);
- słaba umiejętność stosowania konwencjonalnych sposobów zapamiętywania/
- duże problemy z przywoływaniem z pamięci odległych partii materiału (słaba pamięć długotrwała, operacyjna)/
- trudności z selekcją i wychwyceniem myśli przewodniej w długich tekstach/
- wolne tempo procesów umysłowych i działania.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- **zmniejszanie ilości, stopnia trudności** i obszerności zadań;
- **dzielenie materiału na mniejsze partie**, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie;
- **wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie** lektury;
- wprowadzanie **dodatkowych środków dydaktycznych** np. ilustracje, ruchomy alfabet;
- **odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego**;
- formułowanie **pytań w formie zdań o prostej konstrukcji** powołujących się na ilustrujące przykłady;
- **częste podchodzenie do ucznia** w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień;
- **zajęcia w ramach zespołu dydaktyczno-wyrównawczego**, gdzie szczególnie u młodszych dzieci należy oprócz wyjaśniania bieżących zagadnień programowych usprawniać funkcje poznawcze (procesy intelektualne i percepcyjne), (zajęcia dodatkowe są niezbędne, bowiem dziecko z inteligencją niższą niż przeciętna nie jest w stanie opanować tych umiejętności tylko dzięki pracy na lekcji i samodzielnej nauce własnej w domu);
- należy **zezwoić na dokończenie w domu** niektórych prac wykonywanych na lekcjach;

- dyktanda przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie, gdyż dzieci te często nie nadążają za klasą;
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.

JĘZYKI OBCE

Symptomy trudności:

- trudności z prawidłową wymową;
- trudności w zapamiętywaniu i/lub odtwarzaniu treści, słówek, zdań;
- trudności w swobodnym wypowiadaniu się na określony temat;
- trudności w poprawnym czytaniu i pisaniu;
- problemy z gramatyką.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- **zmniejszanie ilości słówek do zapamiętania;**
- pozostawianie **większej ilości czasu** na ich przyswojenie;
- **odpytywanie po uprzedzeniu**, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany;
- wymagania w wypowiadaniu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań.

MATEMATYKA, FIZYKA, CHEMIA

Symptomy trudności:

- trudności z wykonywaniem bardziej złożonych działań;
- trudność z pamięciowym przyswajaniem i/lub odtwarzaniem z pamięci wyuczonych treści (np. tabliczka mnożenia, skomplikowane wzory, układy równań);
- problem z rozumieniem treści zadań;
- potrzeba większej ilości czasu na zrozumienie i wykonanie zadania.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- częste **odwoływanie się do konkretności** (np. graficzne przedstawianie treści zadań), szerokie stosowanie zasady pogłębłości;
- omawianie **niewielkich partii materiału** i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej);
- **podawanie poleceń w prostszej formie** (dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części);
- **wydłużanie czasu** na wykonanie zadania;

- **podchodzenie do dziecka w trakcie samodzielnej** pracy w razie potrzeby udzielenie pomocy, wyjaśnień, mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania;
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać;
- **potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń** dla przyswojenia danej partii materiału.

GEOGRAFIA, BIOLOGIA, HISTORIA

Symptomy trudności:

- trudność w selekcji i wybraniu najważniejszych treści (tendencja do pamięciowego uczenia się wszystkiego po kolei);
- problem z zapamiętywaniem dat, nazwisk, nazw, miejscowości;
- nieumiejętność przekrojowego wiązania faktów i informacji.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można **wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał** (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi). Podobnie postępować przy powtórkach;
- pozostawianie **większej ilości czasu** na przygotowanie się z danego materiału (dzielenie go na małe części, wyznaczanie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie).

MUZYKA, WYCHOWANIE FIZYCZNE, PLASTYKA, TECHNIKA

Symptomy trudności:

- niezdolność ruchowa i trudności w wykonywaniu niektórych ćwiczeń (potrzeba dłuższego treningu, aby opanować dane ćwiczenie, rzucanie do celu itp.);
- trudności w zrozumieniu zasad i reguł różnych gier;
- obniżony poziom prac plastycznych i technicznych (słabsza własna inwencja twórcza, wyobraźnia);
- trudność w zapisywaniu i odczytywaniu nut.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- zapewnienie **większej ilości ćwiczeń**, aby uczeń opanował daną sprawność (w razie potrzeby **zwolnienie z wykonania ćwiczeń przerastających** możliwości ruchowe ucznia);
- **wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad** i reguł gier sportowych;
- **podpowiadanie tematu pracy plastycznej** czy technicznej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu;

- **pozwalanie na korzystanie ze śpiewników, wzorów, zapisów nutowych;**
- **liberalne ocenianie wytworów artystycznych ucznia;**
- **w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.**

UCZEŃ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Niepełnosprawność intelektualna, to zaburzenie rozwojowe polegające na znacznym obniżeniu ogólnego poziomu funkcjonowania intelektualnego, któremu towarzyszą deficyty w zakresie zachowań adaptacyjnych (w szczególności niezależności i odpowiedzialności).

Nie jest to jednostka chorobowa, lecz zespół objawów towarzyszących wielu chorobom genetycznym (np. zespół Downa), neurologicznym (m.in. mózgowe porażenie dziecięce), metabolicznym, będących następstwem zmian w życiu prenatalnym lub urazów fizycznych doznanych w okresie dzieciństwa.

Niepełnosprawność intelektualną można rozpatrywać w dwóch aspektach:

- kliniczno-medycznym - wówczas termin ten oznacza wrodzone lub istniejące od dzieciństwa obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego;
- psychologiczno-społecznym - wówczas główny nacisk kładziony jest na społeczny aspekt upośledzenia, na jego konsekwencje dla umiejętności interpersonalnych i samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie (chodzenie do szkoły, pracy, załatwianie spraw formalnych, prowadzenie domu).

Klasyfikacja deficytów intelektualnych

Stopień niepełnosprawności	IQ Wechslera	Poziom intelektualny	Krótką charakterystyka
lekki	69 - 55	10 - 12 rok życia	umiejętności językowe pozwalające na posługiwanie się mową do codziennych potrzeb i podtrzymywania rozmowy. Niezależność w zakresie samoobsługi (jedzenie, mycie, ubieranie się, kontrola zwieraczy). Potencjalna zdolność do pracy, głównie wymagającej praktycznych umiejętności.
umiarkowany	54 - 35	6-9 rok życia	ograniczony zakres rozumienia i posługiwania się mową. Upośledzone funkcjonowanie w zakresie samoobsługi i umiejętności ruchowych. Osoby te potrzebują najczęściej codziennego nadzoru, potrafią jednak wykonywać proste, praktyczne czynności. Są zdolne do nawiązywania kontaktu, porozumiewania się i angażowania w proste społeczne działania.
znaczący	34 - 20	3-6 rok życia	funkcjonowanie podobne jak u osób niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym. Częściej pojawia się znaczne uszkodzenie aparatu słuchowego, gorszy jest rozwój mowy. Występują inne deficyty wskazujące na istotne uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego.
głęboki	poniżej 20	maks. 3. rok	znaczne ograniczenia w porozumiewaniu się, głęboko

		życia	zaburzone funkcje ruchowe, zmiany neurologiczne, częste są uszkodzenia wzroku i słuchu. Brak zdolności dbania o podstawowe potrzeby życiowe. Wymagany nadzór przy wszystkich podstawowych czynnościach.
--	--	-------	---

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, **mają możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół, a więc i w szkołach ogólnodostępnych**. Zalecenia co do formy kształcenia zapisane w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego są tylko sugestią. Decyzja o wyborze placówki należy do rodziców ucznia.

Dla tych uczniów - tak jak i dla innych niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego - zespół pracujących z nimi nauczycieli i specjalistów opracowuje indywidualny program edukacyjno - terapeutyczny. Program ten stanowi podstawę indywidualizowania procesu kształcenia i dostosowania go do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz posiadanych predyspozycji psychofizycznych niepełnosprawnego ucznia.

Dostosowanie to powinno dotyczyć specyfiki funkcjonowania dziecka tak w sferze poznawczej, jak i emocjonalnej, społecznej oraz fizyczno - ruchowej.

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim nie mają fizycznych oznak swojej niepełnosprawności. Posiadają czasem bogaty zasób słownictwa, łatwość w nawiązywaniu kontaktów i wysławiania się w takim stopniu, że w powierzchownych kontaktach trudno zauważyć ich deficyty rozwojowych

UCZEŃ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Niepełnosprawność intelektualna, to zaburzenie rozwojowe polegające na znacznym obniżeniu ogólnego poziomu funkcjonowania intelektualnego, któremu towarzyszą deficyty w zakresie zachowań adaptacyjnych (w szczególności niezależności i odpowiedzialności).

Nie jest to jednostka chorobowa, lecz zespół objawów towarzyszących wielu chorobom genetycznym (np. zespół Downa), neurologicznym (m.in. mózgowe porażenie dziecięce), metabolicznym, będących następstwem zmian w życiu prenatalnym lub urazów fizycznych doznanych w okresie dzieciństwa.

Niepełnosprawność intelektualną można rozpatrywać w dwóch aspektach:

- kliniczno-medycznym - wówczas termin ten oznacza wrodzone lub istniejące od dzieciństwa obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego;
- psychologiczno-społecznym - wówczas główny nacisk kładziony jest na społeczny aspekt upośledzenia, na jego konsekwencje dla umiejętności interpersonalnych i samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie (chodzenie do szkoły, pracy, załatwianie spraw formalnych, prowadzenie domu).

Klasyfikacja deficytów intelektualnych

Stopień niepełnosprawności	IQ Wechslera	Poziom intelektualny	Krótką charakterystyka
lekki	69 - 55	10 - 12 rok życia	umiejętności językowe pozwalające na posługiwanie się mową do codziennych potrzeb i podtrzymywania rozmowy. Niezależność w zakresie samoobsługi (jedzenie, mycie, ubieranie się, kontrola zwieraczy). Potencjalna zdolność do pracy, głównie wymagającej praktycznych umiejętności.
umiarkowany	54 - 35	6-9 rok życia	ograniczony zakres rozumienia i posługiwania się mową. Upośledzone funkcjonowanie w zakresie samoobsługi i umiejętności ruchowych. Osoby te potrzebują najczęściej codziennego nadzoru, potrafią jednak wykonywać proste, praktyczne czynności. Są zdolne do nawiązywania kontaktu, porozumiewania się i angażowania w proste społeczne działania.

znaczny	34 - 20	3-6 rok życia	funkcjonowanie podobne ja u osób niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym. Częściej pojawia się znaczne uszkodzenie aparatu słuchowego, gorszy jest rozwój mowy. Występują inne deficyty wskazujące na istotne uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego.
głęboki	poniżej 20	maks. 3. rok życia	znaczne ograniczenia w porozumiewaniu się, głęboko zaburzone funkcje ruchowe, zmiany neurologiczne, częste są uszkodzenia wzroku i słuchu. Brak zdolności dbania o podstawowe potrzeby życiowe. Wymagany nadzór przy wszystkich podstawowych czynnościach.

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, **mają możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół, a więc i w szkołach ogólnodostępnych**. Zalecenia co do formy kształcenia zapisane w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego są tylko sugestią. **Decyzja o wyborze placówki należy do rodziców ucznia.**

Dla tych uczniów - tak jak i dla innych niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego - zespół pracujących z nimi nauczycieli i specjalistów opracowuje indywidualny program edukacyjno - terapeutyczny. Program ten stanowi podstawę indywidualizowania procesu kształcenia i dostosowania go do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz posiadanych predyspozycji psychofizycznych niepełnosprawnego ucznia.

Dostosowanie to powinno dotyczyć specyfiki funkcjonowania dziecka tak w sferze poznawczej, jak i emocjonalnej, społecznej oraz fizyczno - ruchowej.

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim nie mają fizycznych oznak swojej niepełnosprawności. Posiadają czasem bogaty zasób słownictwa, łatwość w nawiązywaniu kontaktów i wystawiania się w takim stopniu, że w powierzchownych kontaktach trudno zauważyć ich deficyty rozwojowych.

Symptomy trudności:

A.

- niedokładne, ograniczone, niepełne i nieadekwatne wrażenia, spostrzeżenia i wyobrażenia;
- słabo rozwinięty proces analizy i syntezy w postrzeganiu otaczającego świata. Ograniczona umiejętność różnicowania barw, spostrzegania odrębnych elementów oraz traktowania ich całościowo (szczególne trudności w analizowaniu kształtu oraz materiału, z jakiego wykonany jest przedmiot);
- ograniczona pojemność pamięci, utrudnione zapamiętywanie, szybkie zapominanie, niedokładne odtwarzanie, a także przewaga pamięci mechanicznej nad logiczną (występują przypadki dobrej pamięci fotograficznej).

B.

- skłonność do mechanicznego przyswajania wiedzy;
- uczenie się bez zrozumienia, w wolnym tempie;
- krótko i słaba koncentracja się na treściach trudnych do zrozumienia;
- mniejsza podzielność i ograniczony zakres uwagi;
- uwaga dowolna, dobrze skoncentrowana na materiale konkretnym;

C.

- myślenie ma charakter myślenia konkretno - wyobraźniowego i sytuacyjnego;
- częste zaburzenie rozwoju mowy (np. wady artykulacyjne: seplenienie, reranie i.in.);
- mały zasób słownictwa (bogatsze jest słownictwo bierne niż czynne);
- trudności z wypowiadaniem myśli i formułowaniem wypowiedzi;

D.

- zaburzenia w procesach emocjonalno - motywacyjnych odgrywających istotną rolę w przystosowaniu się dziecka do środowiska i w regulacji jego stosunków z otoczeniem:
 - niedorozwój uczuć wyższych,
 - niestałość emocjonalna, niepokój, agresywność, impulsywność, skłonności autystyczne,
 - zmienność w uczuciach i nastrojach - stan emocji szybko się zmienia i przekształca w inne nastroje, niekiedy krańcowo odmienne (radość - głośny śmiech, złość - krzyki, tupanie nogami itp.),
 - wśród emocji negatywnych najczęściej występuje gniew i lęk;
- niedostateczne umiejętności w zakresie:
 - uogólniania i abstrahowania - dobre rozpoznawanie poszczególnych elementów przedmiotów, lecz niedostrzeganie związków i układów złożonych. Kojarzenie na podstawie podobieństwa lub związku przyczynowego,
 - opisów konkretnych - słowa ubogie w treść, zwykle nieadekwatne;
- słaby krytycyzm;
- ograniczona zdolność do samokontroli;
- ubóstwo wnioskowania;
- trudności zapamiętywania;
- mała samodzielność myślenia;
- zwolnione tempo pracy;
- prymitywność sądów;
- małe zainteresowanie aktywnością poznawczą i intelektualną;
- nieprawidłowe kontakty z bliskimi osobami;

E.

- problem z wczuwaniem się w sytuację drugiej osoby. Rzadkie uwzględnianie w swoich zachowaniach potrzeb i życzeń innych ludzi;
- niekiedy nieumiejętność zrozumienia cech osobowości, motywów działania, odczytywania tego, co inna osoba myśli i czuje;

- dokonywanie charakterystyki innych osób z perspektywy własnego dobra;

F.

- zaburzona zdolność właściwego odczytywania sytuacji społecznych, relacji, jakie zachodzą między ludźmi;
- skutek zubożenia słownictwa oraz nieprawidłowości rozwojowych mowy, utrudnione komunikowanie się z otoczeniem - dziecko nie może przekazać wszystkiego, co czuje, myśli i spostrzega, stąd problem z umiejętnością rozwiązywania problemów społecznych;
- rzadkie przewidywanie skutków swoich działań;
- preferowanie prośby jako sposobu rozwiązywania różnych zadań życiowych.

Wśród uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim możemy zauważyć zarówno dzieci zrównoważone, jak i charakteryzujące się wzmożoną pobudliwością. Społecznie aktywne, towarzyskie, łatwo nawiązujące kontakty z innymi, umiejące dbać o swoje sprawy i zaspokajanie swoje potrzeby, jak i społecznie bierne, unikające interakcji społecznych, mające trudności w zaspokajaniu swoich potrzeb. W związku z deficytami w sferze poznawczej nie pozwalającymi na adekwatną samoocenę dzieci niepełnosprawne intelektualnie w stopniu lekkim spostrzegają siebie zazwyczaj pozytywnie pod każdym względem i bardzo wysoko oceniają swoje możliwości.

Wskazówki do pracy z uczniem:

- postrzeganie konkretnego ucznia bez presji wymogów programowych, z założeniem, że **obowiązująca jest podstawa programowa**, a nie - często bardzo ambitne - wybrane przez nauczycieli programy nauczania;
- **zredukowanie** do niezbędnego minimum **tematyki o wysokim stopniu abstrakcji**;
- nauczanie oparte na konkretach, ciągłe odwoływanie się do doświadczenia dziecka - stosowanie metod poglądowych;
 - umożliwianie korzystania z **różnorodnych pomocy dydaktycznych** (plakaty, plansze, kalkulator, liczmany),
 - **wykorzystywanie zasobów multimedialnych**, ułatwiających skupienie uwagi,
 - jak najczęstsze korzystanie z **modeli, konkretów, okazów**, liczmanów, przedmiotów możliwych do bezpośredniego poznania, w drugiej kolejności ze słowa mówionego, zaś najrzadziej z tekstu do przeczytania,
 - przedstawianie zagadnień na konkretnych przykładach odwołujących się do wydarzeń bliskich dziecku podczas omawiania treści o charakterze abstrakcyjnym, wymagających logicznego myślenia;
- **stosowanie przystępnych instrukcji wykonania zadania - obrazkowej, obrazkowo - słownej, multimedialnej**;
- **troska o przystępność języka**: instrukcje krótkie, jednoznaczne i zrozumiałe, zwięzłe i precyzyjne komunikaty słowne;

- **dokładne instruowanie wstępne**, ciągłe dostarczanie wskazówek w trakcie pracy, stosowanie powtórzeń, ograniczanie instrukcji słownych na rzecz słowno-pokazowych, ciągła kontrola działań ucznia;
- **ciągłe upewnianie się, czy uczeń rozumie treść zadania**;
- stosowanie **metod i oddziaływań na ucznia, które spowodują jego rzeczywiste zainteresowanie zadaniem**, np. przygotowanie krótkich tekstów do czytania (z wyraźnym oznaczeniem najważniejszych fragmentów) lub treści zadań matematycznych wykorzystujących hobby lub fascynacje dziecka;
- **tworzenie map myśli** jako sposób notowania treści lekcji;
- opracowanie **zindywidualizowanych materiałów** pozwalających uczniowi na wielostronne przyswajanie treści edukacyjnych w sposób interesujący i dostosowany do jego preferencji;
- **ułatwianie dziecku wykonanie zadania** i opanowanie danej umiejętności poprzez dzielenie jej na etapy;
- **rozwijanie strategii pamięciowych** ucznia oraz kompensowanie braków w tym zakresie (np. nauka tworzenia notatek obrazkowych przedstawiających sekwencje niezbędnych kroków do rozwiązania zadania, określających elementy pracy, którą należy przygotować);
- **wykorzystywanie umownych znaków porządkujących pracę na lekcji, np. kolorowe karteczki, symbole (piktogramy)**, a także możliwe do wykorzystania symboliczne rysunki z systemów zastępczej komunikacji;
- **włączanie ucznia do prac na terenie klasy, szkoły - zwłaszcza takich, w których może osiągać sukcesy**, jak np. pełnienie różnych dyżurów, wykonywanie prac porządkowych, prace ogrodnicze, prowadzenie hodowli i inne;
- **umożliwianie pracy w małych grupach**, korzystania ze wsparcia i kompetencji kolegów;
- stosowanie zasady stopniowania trudności - rozpoczynanie od rzeczy prostych;
- praca dydaktyczna, polegająca przede wszystkim na **nauczaniu czynnościowym**, opartym na działaniu ucznia, jego aktywności, zaangażowaniu, przeżywaniu, odkrywaniu i poznawaniu;
- większy nacisk na **ćwiczenia w mówieniu** mające zastosowanie w sytuacjach dnia codziennego niż na ćwiczenia w pisaniu;
- niezależnie od etapu kształcenia i poziomu abstrakcji matematycznej wykonywanie czynności konkretnych, wyobrażonych i abstrakcyjnych;
- w odniesieniu do uczniów w młodszym wieku szkolnym położenie dużego nacisku na dostarczanie im **jak największej ilości doświadczeń** z zakresu manipulowania przedmiotami, porównywania, przeliczania konkretów, orientacji w przestrzeni w celu ułatwienia nabywania umiejętności matematycznych;
- ukazywanie związku między wiedzą nabywaną podczas zajęć, **a jej praktycznym wykorzystywaniem w różnych sytuacjach życia codziennego**;
- stwarzanie sytuacji pozwalających na systematyczne powtarzanie opanowanych umiejętności;
- **wydłużenie czasu pracy** lub **skracanie zadań** do niezbędnych elementów;
- przygotowywanie **dla ucznia sprawdzianów o niższym stopniu trudności**, akcentujących umiejętności praktyczne;
- **zindywidualizowanie sposobu i kryteriów oceniania ucznia**;
- zwracanie głównej uwagi na postęp, a nie wyłącznie efekty;

- **branie pod uwagę możliwości ucznia, jego ograniczeń, zainteresowań, właściwego dla niego tempa pracy;**
- **wzmacnianie u ucznia poczucia własnej wartości w czasie zajęć w grupie i indywidualnych rozmów.**

UCZENÍ Z AUTYZMEM - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Autyzm, to zaburzenie rozwoju, którego objawy występują w trzech głównych obszarach (tzw. triada autystyczna):

- komunikacja;
- interakcje społeczne;
- stereotypowe wzorce zachowania, zainteresowania i aktywności.

Symptomy trudności:

Komunikacja

A. Niewerbalna:

- unikanie kontaktu wzrokowego podczas rozmowy;
- używanie mimiki twarzy niedostosowanej do wypowiedzi;
- problemy z odczytywaniem mimiki twarzy, tonu głosu, gestów rozmówcy;
- wykonywanie ograniczonych gestów w celach komunikacyjnych np. wskazywanie lodówki w celu otrzymania ulubionego przysmaku;
- bardzo uboga ekspresja emocjonalna poprzez mimikę;
- widoczny brak spontaniczności w gestykulacji;
- nieprawidłowa postawa, niezręczność ruchowa, przyjmowanie specyficznych póz ciała, ekscentryczny sposób;
- poruszania się np. chodzenie jedynie na palcach.

B. Werbalna:

- ograniczona zdolności inicjowania i podtrzymywania konwersacji;
- nietypowy ton głosu lub nietypowy rytm mowy np. wymawianie każdego zdania jak pytania;
- uporczywie powtarzanie tego samego słowa lub zdania (echolalia);
- wielokrotnie powtarzane pytania (pytania perseweracyjne);
- nieużywanie słów "ja", "moje" w odniesieniu do siebie. Mówienie o sobie w 3 osobie np. "Marek chce pić", zamiast "ja chcę pić";
- nie uwzględnianie w mowie form, odmiany wyrazów (agramatyzmy);
- wypowiedzi sprawiające wrażenie nieadekwatnych;
- trudność w komunikowaniu potrzeb lub pragnień;
- bardzo dosłownym rozumienie wypowiedzi - braku rozumienia metafor, dowcipów.

Interakcje społeczne

- brak zainteresowania otoczeniem i osobami (zamknięcie we własnym świecie),nieumiejętność inicjowania kontaktu;

- brak zdolności do tworzenia więzi emocjonalnych, a więc np. stosownych do wieku związków przyjacielskich z rówieśnikami;
- problemy w rozumieniu uczuć lub mówieniu o uczuciach;
- nieumiejętność odczytywania czyichś myśli, intencji, emocji, w tym bezsłownych sygnałów niezadowolenia;
- nieumiejętność przewidywania, co ludzie mogą zrobić, powiedzieć w określonej sytuacji;
- brak spontanicznego cieszenia się i dzielenia się własnymi sukcesami z innymi osobami;
- nie angażowanie się w zabawy grupowe, nie wchodzenie w role, nie naśladowanie, nie używanie zabawek w kreatywny sposób, brak wyobraźni i zabawy "na niby";
- dziecko nie lubi być dotykane, trzymane na rękach lub przytulane;
- skupianie się na detalach, a nie na całości sytuacji;
- nieumiejętność uczenia się na własnych błędach;
- nieumiejętność zastosowania w szerszym kontekście zapamiętanych reguł;
- nieumiejętność uogólnia zasad sytuacji podobnych - nie ma podobnych, są nowe
- nie rozumienie odstępstw od panujących zasad;
- komunikowanie swoich potrzeb, sprzeciwu często w sposób niezrozumiały.

Stereotypowe wzorce zachowania, zainteresowania i aktywności

- przywiązywanie się do stałego, powtarzalnego planu dnia, bardzo emocjonalne reakcje na jakiegokolwiek zmiany w najbliższym otoczeniu, np. panika i płacz, podczas przemeblowania lub konieczności pójścia do szkoły o innej godzinie niż zwykle;
- obsesyjne układanie przedmiotów w określonym porządku;
- silne przywiązanie do przedmiotów pełniących funkcje talizmanów;
- specyficzne zainteresowania, pogłębianie wiedzy na jakiś konkretny, często bardzo wąski i specjalistyczny temat często związaną z cyframi i symbolami np. zapamiętywanie i recytowanie rozkładu jazdy tramwaju;
- spędzanie czasu na układaniu zabawek w specyficzny sposób, obserwowaniu poruszających się przedmiotów np. wentylator, pralka lub koncentracja się na konkretnej części przedmiotu (np. koło samochodu zabawki);
- wielokrotne powtarzanie ruchów takich jak trzepotanie rękoma na wysokości oczu, kręcenie się wokół własnej osi, monotonne kołysanie się, podskakiwanie, wyginanie palców (tzw. stereotypie ruchowe lub autostymulacje).

Wskazówki do pracy z uczniem:

A.

- zminimalizowanie lub całkowite wyeliminowanie elementów rozpraszających;
- **posadzenie ucznia blisko nauczyciela;**
- **zachowanie schematu pracy** i stałości działań edukacyjnych (np. zajmowanie tej samej ławki lub stolika podczas zajęć);
- **opracowanie planu codziennych zajęć** i każdorazowe zapoznanie z nim ucznia;

- **wcześniejsze informowanie o zmianach** np. w rozkładzie zajęć lekcyjnych, uprzedzanie o zastępstwach na lekcjach, wyjściach, wizytach nowych osób. Informowanie, w jaki sposób trzeba się zachować w nowej sytuacji;
- **wyraźne zaznaczanie końca określonej aktywności**, zabawy, zadania, zanim przejdzie się do następnych;

B.

- **kierowanie poleceń indywidualnie do dziecka**. Zwracanie się do niego po imieniu. Właściwe używanie zaimków osobowych Ja i Ty;
- podczas rozmowy używanie **prostego i jednoznacznego języka**;
- wyjaśnianie **metafor i przenośni**, wyrazów bliskoznacznych, żartów lub dowcipów użytych podczas prowadzenia lekcji;
- popieranie informacji słownej gestami, mimikę;

C.

- **uzupełnianie rysunkiem, zdjęciem, filmem lub modelem** przekazywanych podczas lekcji treści abstrakcyjnych;
- w razie potrzeby **wydłużanie czasu** przeznaczonego na wykonywanie poszczególnych zadań i prac pisemnych;
- **dzielenie trudniejszego lub dłuższego zadania na kilka części**;
- **sprawdzanie zrozumienia czytanego tekstu** poprzez zadawanie **dodatkowych pytań**: Co się wydarzyło? Gdzie? Kiedy? Dlaczego? itp.;
- **dostosowywanie pomocy dydaktycznych i treści zadań do zainteresowań ucznia** (np. obliczanie różnicy czasu na podstawie rozkładów jazdy);
- **wykorzystywanie wąskich i fachowej** wiedzy ucznia podczas prowadzenia lekcji;
- na lekcjach wychowania fizycznego **unikanie aktywności ruchowej związanej z rywalizacją**. Dbanie o losowe przydzielanie do grup (dzieci autystyczne są mniej sprawne i niezgrabne ruchowo, a dodatkowo mają problemy z graniem zespołowym, co sprawia, że są pomijane lub niechętnie wybierane);

D.

- w sytuacji wzburzenia lub zdenerwowania umożliwienie pobytu w **spokojnym, cichym miejscu** np. bibliotece, gabinecie pedagoga;
- **ignorowanie i nie reagowanie na zachowania prowokacyjne** (np. płacz, plucie, krzyk). Dziecko powinno wykonać wyznaczone zadanie pomimo takich zachowań;
- **częste przypominanie o normach i zasadach** funkcjonowania społecznego oraz chwalenie i nagradzanie za ich przestrzeganie;
- **nie zadawanie pytań "dlaczego to zrobiłeś"**, ale opisywanie co nam się nie podoba w zachowaniu, czego oczekujemy i nazywanie emocji;
- **opracowanie sposobów radzenia sobie z emocjami** w kategorii akceptowane - nieakceptowane.

UCZEŃ Z ZESPOŁEM ASPERGERA - DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ

Zespół Aspergera to zaburzenie rozwojowe mieszczące się w autystycznym spektrum. Czasami określa się je jako "wysoko funkcjonujący autyzm" podkreślając, że dziecko z ZA zachowuje się bardzo podobnie do autystycznego, tyle że potrafi komunikować się dość swobodnie, a inne sfery, które są zaburzone, nie dezorganizują jego życia i funkcjonowania tak bardzo jak ma to miejsce w autyzmie.

W związku z tym, że granice zespołu Aspergera są bardzo nieostre, jedni eksperci twierdzą, że powinien być on klasyfikowany osobno, inni są temu przeciwni twierdząc, że główne problemy w ZA są takie same jak w autyzmie, jedyną różnicą jest tylko natężenie ich występowania.

Punktem wspólnym dla bardzo zróżnicowanej grupy osób z zespołem Aspergera jest występowanie zaburzeń w zakresie: komunikacji społecznej, wzorców zachowań, a także trudność w akceptowaniu zmian, obsesyjne zainteresowania, brak elastyczności, sztywność oraz schematyczność w działaniu.

Symptomy trudności:

Zaburzenia komunikacyjne

- nieumiejętność komunikowania się w sposób niewerbalny: językiem ciała, tonem głosu i gestem przy braku opóźnienia w rozwoju mowy, a czasem wyjątkowo dobrym jej rozwoju;
- widoczne ograniczenia w zakresie zdolności do inicjowania i/lub podtrzymywania rozmowy, monotony, mentorski sposób mówienia - nie występuje typowa "melodyka" wypowiedzi;
- dosłowne, literalne rozumienie i używanie języka, upośledzona zdolność rozumienia ironii i innych elementów "podtekstu" obecnych w komunikacji;
- bardzo bogate niekiedy słownictwo, nieidące w parze ze zrozumieniem wypowiedzi, częste czytanie bez zrozumienia treści;
- perfekcjonizm wypowiedzi - posługiwanie się językiem literackim, staranne dobieranie słów (takich, których znaczenia sam uczeń czasem nie rozumie), używanie "kwiecistego języka" nawet podczas luźnej rozmowy z rówieśnikami. Sprawianie przez to wrażenie osoby przemądrzałej;
- wypowiadanie się sloganami, charakterystycznymi sformułowaniami zaczerpniętymi z ulubionego filmu czy reklamy;
- używanie słów wymyślonych przez siebie (neologizmów), z myślą, że lepiej określają one to, o co chodzi;
- nie zwracanie uwagi na to, czy rozmówca w danym momencie słucha. Po prostu uczeń z ZA co musi powiedzieć to co chce, bez względu na kontekst społeczny;
- zaburzenia prozodii - nie nadawanie wypowiedziom barwy i tonu. Mowa monotonna - jakby pozbawiona emocji, nadmiernie przyspieszona bądź zwolniona, nieakcentująca końca zdania czy zdania pytającego;
- wypowiedzi arytmiczne, przerywane, z nieprawidłową intonacją, często wykrzywane lub mówione po cichu;
- zaburzenia kompetencji dialogowych - nieumiejętność odczytywania mimiki twarzy i gestów ciała rozmówcy

- zasypywanie nawet nowo poznanej osoby wieloma pytaniami lub opowiadanie bez końca o swoich potrzebach, pasjach, zainteresowaniach, nawet gdy rozmówca próbuje zmienić temat;
- podczas rozmowy stwarzanie wrażenie jakby nie był zainteresowany tym co mówi jego rozmówca (np. obraca się do tyłu, wykonuje inne czynności, nie nawiązuje kontaktu wzrokowego). Bywa w związku z tym odbierany jako arogant. Czasem pojawia się małomówność i zamknięcie w sobie. Osoba, która mu się zwierza, nie może liczyć na wsparcie czy radę, ponieważ sprawy emocjonalne i związane z empatią nie są dla niego zrozumiałe. Może być z tego względu odbierany jako egoistyczny, narcystyczny, wpatrzony w siebie. nadmiernie konkretne rozumienie języka - problemy z rozumieniem kontekstów i podtekstów. Na pytanie "czy masz ołówek?" (w podtekście, czy możesz go pożyczyć) odpowie, że ma, nie rozumiejąc intencji pytającego. mówienie dokładnie tego co się myśli - nie przebieganie w słowach mogące uchodzić za grubiaństwo (np. "ale pani przytyła po wakacjach!")

Zaburzenia rozwoju społecznego

- trudności w inicjowaniu i podejmowaniu udanych interakcji rówieśniczych. nieumiejętność nawiązywania znajomości czy zainicjowania rozmowy - cierpienie z tego powodu;
- nadmierna ufność, łatwowierność, naiwność – łatwa ofiara żartów innych dzieci;
- brak wylewności i odwzajemniania emocji;
- trudności z rozpoznawaniem zarówno swoich, jak i cudzych stanów emocjonalnych; niezdolność do uczuciowego utożsamiania się z inną osobą;
- nadmierny infantylizm, lub przeciwnie zbyt - zazwyczaj pozorna - dojrzałość związana na przykład z pedantyczną mową, specyficznymi i bardzo wąskimi zainteresowaniami;
- koncentrowanie się przede wszystkim na sobie i swoich sprawach;
- trudności z przestrzeganiem dystansu fizycznego i nadmierna nachalność lub przeciwnie – nieśmiałość i wycofywanie się;
- problematyczne zachowania związane z agresją wobec innych i/lub siebie. Mogą manifestować się pewne cechy nadpobudliwości, impulsywności, wpadania w podobne stany, jakie obserwuje się u osób z ADHD;
- może pojawiać się agresja w stosunku do rówieśników i dorosłych, spowodowana zazwyczaj frustracją, gniewem i zdawaniem sobie sprawy z własnej odmienności. Szczególną uwagę należy zwrócić na autoagresję (zanieczyszczanie się, samookaleczenia, uderzanie głową o ściany czy podłogę lub rozdrapywanie małych ranek na ciele). W starszym wieku dominuje autoagresja werbalna, czyli obciążanie się winą, obrzucanie wyzwiskami, z planowaniem samobójstw włącznie.

Niekontrolowane, specyficzne zachowania i współtruchy

- dziwne zachowania, tzw. współtruchy np. ruchy rąk i nóg;
- mimiczne czy złożone manieryzmy ruchowe całego ciała.

Dość specyficzny wygląd zewnętrzny

- ekscentryczny, niechlujny ubiór;
- nie przywiązywanie wagi do mody;
- trudności z utrzymywaniem higieny osobistej (mycie się może być dla ucznia z ZA zabiegiem na tyle nieprzyjemnym, że aż bolesnym);
- niezgrabność ruchowa, zaburzenia koordynacji, wady postawy, duża gibkość, wiotkość ciała, albo wzmożone napięcie mięśniowe.

Wskazówki do pracy z uczniem:

A.

- zachowywanie **schematu pracy na lekcjach i stałości działań** (np. zajmowanie tej samej ławki lub stolika podczas zajęć);
- trzymanie się tego, co jest przewidziane do realizacji. W sytuacji zmiany w planach konieczne jest uspokojenie, wyciszenie i **pełne rzetelne uprzedzenie ucznia o planowanych zmianach**. Zmiany muszą być wprowadzane uważnie i planowo, ale nie powinno się ich eliminować;
- sukcesywne (nie jednorazowo) **zapoznajanie ucznia z planem budynku szkolnego** - indywidualne oprowadzanie po szkole i wyjaśnianie przeznaczenia pomieszczeń: świetlicy, biblioteki, szatni);
- **eliminowanie bodźców rozpraszających** (wzrokowych, słuchowych);
- **zwrócenie uwagi** (diagnoza) **na możliwą nadwrażliwość ucznia** na niektóre bodźce i odpowiednie reagowanie (np. nadwrażliwość słuchowa - zniżanie tonu głosu podczas rozmowy, wzrokowa - tworzenie stonowanych dekoracji w klasie itp.);
- **kierowanie poleceń indywidualnie do ucznia**, zwracanie się do niego po imieniu;
- **robienie przerw między wypowiedzianymi zdaniem**, tak by dać uczniowi możliwość ich przetworzenia;
- **powtarzanie polecenia, sprawdzanie stopnia jego zrozumienia**;
- zachęcanie ucznia, by w razie potrzeby prosił o powtórzenie, uproszczenie czy zapisanie polecenia;
- **nie przekazywanie zbyt wielu informacji**, a gdy chodzi o polecenia, to wystarczy jedno, co da pewność jego wykonania przez ucznia (dla pewności, można poprosić, aby opisał je własnymi słowami);
- **w razie potrzeby dyskretne zapisywanie**(w dużym skrócie i jasnej formie) poleceń dla ucznia (do wykonania w danym dniu) w notesie, który ma na ławce. Jeżeli nie potrafi jeszcze czytać, to warto wprowadzić piktogramy, czyli kolorowe ilustracje przedstawiające czynności do wykonania w danym dniu;
- **sprawdzanie zrozumienia czytanego tekstu poprzez zadawanie dodatkowych pytań: Co się wydarzyło? Gdzie? Kiedy? Dlaczego? itp.**;
- **używanie krótkich zdań, prostego i jednoznacznego języka** - podawanie jasnych instrukcji;
- przedstawianie nowych pojęć lub materiału abstrakcyjnego w sposób możliwie najbardziej konkretny, popieranie ich tekstem pisanym, obrazem, ilustracją, filmem;

- uwzględnianie deficytów w zakresie rozumienia niedostównych wypowiedzi, ironii, metafor, słów i wyrażeń wieloznacznych. **Wyjaśnianie ich za pomocą obrazów albo przeciwieństw np. przyjaźń - wrogość;**
- organizowanie zajęć związanych z wyjaśnianiem znaczenia niektórych słów, przysłów, powiedzeń czy metafor;
- w razie potrzeby **wydłużanie czasu przeznaczonego** na wykonywanie poszczególnych zadań i prac pisemnych;
- **dzielenie zadania na wieloetapowe krótsze części;**
- zadawanie krótszych prac domowych w sytuacji, gdy rodzice zgłaszają, że nauka w domu trwa godzinami;
- w miarę możliwości sprawdzanie wiedzy ucznia w formie przez niego preferowanej (np. **zamiast śpiewać piosenkę może powiedzieć jej tekst**);
- **dostosowanie pomocy dydaktycznych** i zadań do zainteresowań ucznia (np. obliczanie różnicy czasu na podstawie rozkładu jazdy autobusów);
- **wykorzystywanie wąskiej i fachowej** wiedzy oraz zainteresowań ucznia podczas prowadzenia lekcji;
- umożliwianie uczniowi - w określonych sytuacjach, a nie zawsze, kiedy ma na to ochotę - mówienia o swoich pasjach i zainteresowaniach;
- **na lekcjach wychowania fizycznego** unikanie aktywności **ruchowej związanej z rywalizacją**. Zwalnianie uczniów (z nadwrażliwością słuchową) z ćwiczeń, którym towarzyszy dużego hałas. Dbanie o losowe przydzielanie do grup (dzieci z ZA są mniej sprawne i niezgrabne ruchowo oraz mają problemy z graniem zespołowym, co sprawia, że są pomijane lub niechętnie wybierane do grupy zawodników);
- z powodu impulsywności i problemów w czekaniu na swoją kolej odpytywanie ucznia w pierwszej kolejności;
- nie zakładanie, że uczeń nie słucha i nie uczestniczy w toku lekcyjnym jeżeli nie nawiązuje kontaktu wzrokowego, czy też siedzi bokiem do nauczyciela;
- niektóre dzieci dotknięte tym zaburzeniem potrzebują dokładnej instrukcji dotyczącej poszczególnych czynności dnia codziennego, aby podołać wszystkim obowiązkom, dlatego należy przygotowywać dla nich szczegółowo opisany schemat postępowania, np. w przypadku spędzania przerw międzylekcyjnych.

Taka instrukcja powinna wisieć w ustalonym z dzieckiem miejscu w klasie, a jej podpunkty brzmieć mniej więcej tak:

1. gdy usłyszysz dzwonek, nie wychodź od razu z klasy;
2. upewnij się, że nauczycielka skończyła mówić i pozwoliła wychodzić;
3. czekaj tak długo, aż usłyszysz, że możesz już wstać;
4. wstań i wyjdź na korytarz;
5. spaceruj po korytarzu powoli;
6. podejdź do kolegi z klasy i zacznij rozmawiać z nim. O czym? Wybierz: o twoich ulubionych pociągach, o przeczytanej lekturze, o kolegach z klasy;

7. podejdź do nauczycielki i zacznij rozmawiać z nią. O czym? Wybierz: o uczniach twojej klasy, o trudnym zadaniu matematycznym, o twoim zachowaniu w trakcie lekcji;
8. nie zrażaj się, kiedy rozmowa nie powiedzie się tak jakbyś tego chciał;
9. wróć do klasy, wyciągnij z tornistra kanapkę i zjedz ją;
10. wyjdź z powrotem na korytarz;
11. gdy usłyszysz dzwonek, kieruj się powoli do swojej klasy;
12. zajmij swoje miejsce;
13. przygotuj książki i przybory do kolejnej lekcji;
14. słuchaj uważnie tego, co mówi nauczycielka;

Im prościej, krócej i jaśniej będą kierowane uwagi do dziecka z ZA, tym większe prawdopodobieństwo, że je usłyszysz, zrozumie i wykona polecenia.

B.

- dostrzeganie, nazywanie i **chwalenie wszelkich zachowań empatycznych i współczujących**;
- po każdym konflikcie, który wybuchł pomiędzy dzieckiem z ZA a innym uczniem, tłumaczenie, **co czuje on sam, obrażony kolega i co czuje nauczyciel w tej sytuacji**. Sprawdzanie, czy uczeń to zrozumiał;
- otoczenie **ucznia dyskretną opieką**, gdyż może się on stać łatwym obiektem zaczepek, prowokacji czy nawet chuligańskich wybryków ze strony rówieśników, gdy ten obrazi ich lub użyje przypadkiem niecenzuralnego słowa;
- praca nad poprawą u ucznia zachowań nieakceptowanych przez otoczenie;
- wyjaśnianie, **jaką reakcję emocjonalną u odbiorców mogą wywołać niektóre wypowiedzi (np. do koleżanki "ale masz krzywe zęby")**;
- staranie o to, aby uczeń **zawsze miał z kim wykonywać zadania grupowe** i asymilował się ze środowiskiem w każdej sytuacji: na lekcji, w trakcie przerwy, przebierania się w szatni, w bibliotece, na stołówce czy w czasie wycieczki klasowej
- **uczenie alternatywnych sposobów rozładowywania złości i agresji**;
- prowadzenie **treningu komunikacji społecznej**, zarówno bezpośredniej, czyli naukę komunikowania się z rówieśnikiem, jak i pośredniej, tj. za pomocą listu, telefonu czy Internetu;
- **uczenie zachowań właściwych i pożądanых dla danej sytuacji społecznej**, czyli na przykład tego, jak zachować się w teatrze, kinie, muzeum, u lekarza w sklepie;
- **rozwijanie umiejętności rozumienia innych ludzi**, siebie i sytuacji społecznych oraz norm i wzorów interpersonalnych i kulturowych;
- **ćwiczenie umiejętności społecznych**, czyli: zawierania znajomości, słuchania, pytania, odmawiania, inicjowania rozmowy, dyskusowania, reagowania na krytykę i jej wypowiadania, radzenia sobie z uczuciami i ich wyrażania, np. gniewu i rozczarowania, jak również mówienia komplementów.

Mocne strony uczniów z zespołem Aspergera :

- mają dobrą pamięć wzrokową, a używanie pomocy wizualnych (np. zdjęć, modeli itp.) przykuwa ich uwagę i pozwala lepiej przyswoić materiał;

- świetnie zapamiętują fakty i wydarzenia (jeśli tylko temat zainteresuje ich w stopniu umożliwiającym koncentrację uwagi);
- posiadają umiejętności analityczne;
- mogą przejawiać uzdolnienia matematyczne (choć nie jest prawdą, że wszystkie osoby z ZA świetnie liczą);
- badania pokazują, że osoby z ZA mogą być bardzo twórcze, zwłaszcza w zakresie oryginalności proponowanych rozwiązań (nie myślą szablonoowo, co sprzyja tworzeniu nowatorskich rozwiązań).

KSZTAŁCENIE SPECJALNE

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego

Zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym i rozporządzeniem MEN 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, dla uczniów wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy wydaje się orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Dotyczy to uczniów :

1. Niepełnosprawnych:

- a. niesłyszących;
- b. słabo słyszących;
- c. niewidomych;
- d. słabowidzących;
- e. z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją;
- f. z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim;
- g. z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym;
- h. z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera;
- i. z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

2. Niedostosowanych społecznie.

3. Zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

Szereg kontrowersji budziło określenie - dysfunkcje sprzężone. Interpretację tego terminu MEN w 2008 roku odpowiadając na poselską interpelację nr 4903.

[...]Ustawodawca w projekcie zmiany ustawy o systemie oświaty przyjął, że ilekroć w przepisach jest mowa o niepełnosprawnościach sprzężonych, należy przez to rozumieć występowanie u dziecka niesłyszącego lub słabo słyszącego, niewidomego lub słabo widzącego, z niepełnosprawnością ruchową, z upośledzeniem umysłowym albo z autyzmem co najmniej jeszcze jednej z wymienionych niepełnosprawności.[...] O niepełnosprawności sprzężonej w rozumieniu prawa oświatowego możemy mówić wówczas, gdy u konkretnego dziecka w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego publiczna poradnia psychologiczno-pedagogiczna wskaże co najmniej dwie niepełnosprawności, z których każda wymaga specjalnej organizacji nauki i odrębnych metod pracy dydaktycznej. Taka sytuacja występuje np. przy realizowaniu procesu dydaktycznego u dziecka głuchoniewidomego czy niewidomego i upośledzonego umysłowo. Natomiast niepełnosprawność sprzężona nie występuje, gdy mamy do czynienia np. z dzieckiem z upośledzeniem umysłowym i z zaburzeniami mowy bądź z dzieckiem z niepełnosprawnością ruchową i dysleksją rozwojową, bowiem w tym przypadku specjalna organizacja nauki i odrębne metody pracy stosowane w procesie nauczania odnoszą się wyłącznie do upośledzenia umysłowego i niepełnosprawności ruchowej. Dzieci z zaburzeniami mowy i z dysleksją rozwojową nie wymagają takiej organizacji pracy i w związku z tym nie mogą otrzymać orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.[...]

Orzeczenia wydają zespoły działające w poradniach właściwych ze względu na miejsce zamieszkania ucznia, przy czym dla dzieci niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabo słyszących oraz dla dzieci z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera - wydają je zespoły działające w poradniach wskazanych przez kuratora oświaty.

Orzeczenie jest wydawane **na wniosek rodziców ucznia**. Do wniosku należy dołączyć uzasadniającą go dokumentację, w szczególności wydane przez specjalistów opinie, zaświadczenia oraz wyniki obserwacji i badań psychologicznych, pedagogicznych i lekarskich, dokumentację medyczną dotyczącą leczenia specjalistycznego oraz poprzednio wydane orzeczenia lub opinie, jeżeli takie zostały wydane.

W celu uzyskania informacji o problemach dydaktycznych i wychowawczych ucznia, **zespół może zasięgnąć opinii nauczycieli** jego szkoły (i zazwyczaj tak się dzieje), informując o tym wnioskodawcę. Opinię taką pisze najczęściej wychowawca klasy i nauczyciel zgłaszający problem. Oczywiście pedagog szkolny, logopeda, terapeuta pedagogiczny, inny specjalista pracujący z dzieckiem, mogą dołączyć własne uwagi.

Opinia ze szkoły powinna zawierać:

- **informację o** rozpoznanych przez nauczycieli lub specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem jego **indywidualnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwościach** psychofizycznych, **w tym mocnych stronach i uzdolnieniach**;
- **informację o funkcjonowaniu ucznia w szkole, w tym występujących trudnościach**, a w przypadku uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym objętych kształceniem specjalnym - wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania;
- **informację o:**
 - działaniach podjętych przez nauczycieli lub specjalistów w celu poprawy funkcjonowania ucznia w szkole,
 - formach udzielonej mu pomocy psychologiczno-pedagogicznej i okresie ich udzielania,
 - efektach podjętych działań i udzielanej pomocy,
 - wnioskach dotyczących dalszej pracy z uczniem mających na celu poprawę jego funkcjonowania.

Opinię wydaje się w terminie 7 dni od dnia otrzymania przez dyrektora prośby o jej wydanie. Kopię opinii przekazuje się rodzicom ucznia. O wydanie opinii może również zwrócić się wnioskodawca.

W orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego **zespół w poradni określa:**

- **diagnozę funkcjonowania ucznia**, z uwzględnieniem jego potencjału rozwojowego, mocnych stron i uzdolnień oraz występujących w środowisku nauczania i wychowania barier i ograniczeń utrudniających to funkcjonowanie;

- **okres, w jakim zachodzi potrzeba kształcenia specjalnego;**
- **zalecane warunki i formy wsparcia** umożliwiające realizację indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia, w tym:
 - rozwijanie jego potencjalnych możliwości i mocnych stron;
 - wzmacnianie aktywności i uczestnictwa w życiu szkoły,
 - wsparcie ucznia ze strony dodatkowo zatrudnionej kadry - jeśli zachodzi taka potrzeba - i zakresu tego wsparcia;
- **zalecane cele rozwojowe i terapeutyczne** do realizacji podczas zajęć edukacyjnych, zajęć rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych i resocjalizacyjnych oraz w ramach pomocy psychologiczno - pedagogicznej udzielanej uczniowi i w zależności od potrzeb, jego rodzicom, przez szkołę oraz poradnię, wraz ze wskazaniem zalecanych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a w przypadku dzieci i uczniów niepełnosprawnych - również zalecanych rodzajów zajęć rewalidacyjnych;
- **wszystkie możliwe formy kształcenia specjalnego ucznia** (w szkole ogólnodostępnej, integracyjnej lub specjalnej) poczynając od najkorzystniejszej - według zespołu - dla dziecka;
- **potrzebę realizacji wybranych zajęć edukacyjnych indywidualnie lub w grupie liczącej do 5 uczniów** - w przypadku ucznia napotykającego na trudności w funkcjonowaniu wspólnie z oddziałem szkolnym;
- **zalecane działania ukierunkowane** na poprawę funkcjonowania ucznia i wzmacnianie jego uczestnictwa w szkole oraz wspierające jego rodziców;
- w zależności od potrzeb ucznia niepełnosprawnego, **niezbędny w procesie kształcenia sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne**, w tym z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- **zalecane sposoby oceny efektów działań** podjętych przez szkołę, w celu realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu.

Wszystkie potrzebne pisma (wzory: wniosku, opinii szkolnej, zaświadczenia lekarskiego) powinny być dostępne w każdej poradni.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydaje się na **okres roku szkolnego albo etapu edukacyjnego**.

Wnioskodawca otrzymuje orzeczenie (jeden egzemplarz) w terminie 7 dni od jego wydania.

W orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego powinny zostać określone:

- **warunki realizacji potrzeb edukacyjnych, formy stymulacji, rewalidacji, terapii, usprawniania**, rozwijania potencjalnych możliwości i mocnych stron dziecka oraz inne formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- **najkorzystniejsze dla dziecka formy kształcenia specjalnego**: w szkole ogólnodostępnej, szkole integracyjnej lub oddziale integracyjnym, szkole specjalnej lub oddziale specjalnym, ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym albo w szkole zorganizowanej w młodzieżowym

ośrodka wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii lub specjalnym ośrodku szkolno - wychowawczym

Na wniosek rodziców ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, **starosta lub jednostka samorządu terytorialnego ma obowiązek zapewnić mu formę kształcenia zalecaną w orzeczeniu.**

Uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego w szkole ogólnodostępnej

Uczniowie z orzeczeniem	Miejsce kształcenia, wychowania i opieki
Niepełnosprawni	1. Szkoły: • ogólnodostępne, • ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi, • integracyjne, • ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi, • specjalne, w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy. 2. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze. 3. Młodzieżowe ośrodki socjoterapii. 4. Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze. 5. Specjalne ośrodki wychowawcze. 6. Ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze. W integracji z uczniami pełnosprawnymi - najbliższej miejsca zamieszkania.
Zagrożeni niedostosowaniem społecznym	1. Szkoły: • ogólnodostępne, • ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi, • integracyjne, • ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi, • specjalne, w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy. 2. Młodzieżowe ośrodki socjoterapii. 3. Specjalne ośrodki wychowawcze. Na każdym etapie edukacyjnym.
Niedostosowani społecznie	1. Szkoły: • ogólnodostępne, • ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi, • integracyjne, • ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi, • specjalne, w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy.

2. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Na każdym etapie edukacyjnym.

W szkołach ogólnodostępnych nie organizuje się oddziałów specjalnych dla uczniów niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

Uczniom z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego szkoła ma obowiązek zapewnić:

- **realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego; warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne, odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów; zajęcia specjalistyczne organizowane w szkole w ramach udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej;**
- **inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne** (prowadzenie tych zajęć dyrektor szkoły powierza nauczycielom lub specjalistom posiadającym kwalifikacje odpowiednie do rodzaju niepełnosprawności ucznia);
- **integrację uczniów ze środowiskiem rówieśniczym, w tym z uczniami pełnosprawnymi;**
- **przygotowanie uczniów do samodzielności w życiu dorosłym.**

Zgodnie z [rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r.](#) w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, na zajęcia rewalidacyjne dla ucznia niepełnosprawnego w oddziale ogólnodostępnym i integracyjnym przeznaczają się **2 dodatkowe godziny tygodniowo**. Zajęcia te powinien prowadzić nauczyciel posiadający specjalistyczne przygotowanie.

Zespoły - Indywidualny program edukacyjno - terapeutyczny

Uczniowi objętemu kształceniem specjalnym dostosowuje się program nauczania do jego indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych. Dostosowanie to następuje na podstawie opracowanego dla ucznia **indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET)** uwzględniającego zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Co należy określić w IPET

1. **zakres i sposób dostosowania wymagań edukacyjnych** do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w szczególności przez zastosowanie odpowiednich **metod i form pracy z uczniem**;
2. **zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów** prowadzących zajęcia z uczniem **ukierunkowane na poprawę jego funkcjonowania**, w tym - w zależności od potrzeb - na komunikowanie się ucznia z otoczeniem z użyciem wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC), oraz wzmacnianie jego uczestnictwa w życiu szkolnym, w tym w przypadku:
 - a. ucznia niepełnosprawnego - działania o charakterze rewalidacyjnym,
 - b. ucznia niedostosowanego społecznie - działania o charakterze resocjalizacyjnym,
 - c. ucznia zagrożonego niedostosowaniem społecznym - działania o charakterze socjoterapeutycznym;

AAC (Augmentative and Alternative Communications) - komunikacja wspomagająca i alternatywna. Ogół metod, które są stosowane do wspierania komunikacji osób mających trudności w werbalnym porozumiewaniu się. Metody te umożliwiają takim osobom wyrażanie swoich potrzeb, preferencji, myśli, opinii, a w konsekwencji pomagają w nawiązywaniu relacji z innymi osobami.

Komunikacja wspomagająca - dla dzieci, u których rozwój mowy jest zaburzony (np. z dysfazią rozwojową). W takim przypadku wprowadza się symbole (gesty i/lub znaki graficzne), które pomagają dziecku rozumieć język i coraz lepiej go używać. Znaki (najczęściej gesty) są używane równocześnie z mową, wzmacniając komunikaty słowne, ale nie zastępując ich.

Komunikacja alternatywna - dla dzieci, które nie mogą mówić (np. z afazją motoryczną) lub nie używają mowy do komunikacji, często mając także problemy z rozumieniem mowy (osoby z autyzmem, upośledzeniem umysłowym, afazją sensoryczną). Celem oddziaływań w tym przypadku jest znalezienie takiej formy ekspresji, która stanie się dla osoby niemówiącej stałym sposobem na porozumiewanie się z otoczeniem.

3. **formy i okres udzielania uczniowi pomocy** psychologiczno-pedagogicznej oraz **wymiar godzin**, w którym poszczególne formy pomocy będą realizowane;
4. **działania wspierające rodziców** ucznia oraz - w zależności od potrzeb - **zakres współdziałania** z poradniami psychologiczno - pedagogicznymi, w tym poradniami

specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi, innymi instytucjami oraz podmiotami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży;

5. **zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne oraz inne** zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia, a także:
 - a. w przypadku ucznia klasy VII i VIII szkoły podstawowej, branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego i technikum - zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego,
 - b. zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu realizowane w ramach pomocy psychologiczno -- pedagogicznej (zgodnie z zapisami zawartymi w rozporządzeniu w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno - pedagogicznej) ;
6. **zakres współpracy nauczycieli i specjalistów z rodzicami ucznia** w celu zapewnienia: realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu, warunków do nauki (w tym sprzętu specjalistycznego i odpowiednich środków dydaktycznych, zajęć specjalistycznych, integracji dziecka ze środowiskiem i przygotowaniem go do samodzielności w życiu dorosłym;
7. w przypadku uczniów niepełnosprawnych - w zależności od potrzeb - **rodzaj i sposób dostosowania warunków organizacji kształcenia do rodzaju niepełnosprawności** ucznia, w tym w zakresie wykorzystywania technologii wspomagających to kształcenie;
8. w zależności od indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia wskazanych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego lub wynikających z wielospecjalistycznych ocen - **wybrane zajęcia edukacyjne, które są realizowane indywidualnie z uczniem lub w grupie liczącej do 5 uczniów.**

W ramach zajęć rewalidacyjnych w programie należy uwzględnić w szczególności rozwijanie umiejętności komunikacyjnych przez:

1. **naukę orientacji przestrzennej i poruszania się** oraz naukę systemu Braille'a lub innych alternatywnych metod komunikacji - uczeń niewidomy;
2. **naukę języka migowego lub innych** sposobów komunikowania się, w szczególności wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC) - uczeń niepełnosprawny z zaburzeniami mowy lub jej brakiem;
3. **zajęcia rozwijające umiejętności społeczne**, w tym umiejętności komunikacyjne - uczeń z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera.

Kto opracowuje IPET	zespół, który tworzą nauczyciele i specjaliści, prowadzący zajęcia z uczniem
Kto koordynuje pracę zespołu	• wychowawca oddziału do którego uczęszcza uczeń; • wyznaczony przez dyrektora szkoły nauczyciel lub specjalista, prowadzący zajęcia z uczniem
Kto może dodatkowo uczestniczyć w pracach zespołu	• na wniosek dyrektora szkoły: przedstawiciel poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, asystent lub pomoc nauczyciela; • na wniosek lub za zgodą rodziców ucznia albo pełnoletniego ucznia: inne osoby, w szczególności lekarz, psycholog, pedagog, logopeda lub inny specjalista
Na jaki okres opracowuje się IPET	na okres, na jaki zostało wydane orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, nie dłuższy jednak niż etap edukacyjny
Jaki jest termin opracowania IPET	• do 30 września roku szkolnego, w którym uczeń rozpoczyna od początku roku szkolnego realizowanie kształcenie; • 30 dni od dnia złożenia orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego
Kiedy odbywają się spotkania zespołu	w miarę potrzeb, nie rzadziej jednak niż dwa razy w roku szkolnym
Jaka jest podstawa przygotowania IPET	• dokonanie przez zespół wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia; • uwzględnienie diagnozy, wniosków sformułowanych na jej podstawie oraz zaleceń zawartych w orzeczeniu
Jakie są prawa rodzica (pełnoletniego ucznia)	• prawo uczestniczenia w: ▪ spotkaniach zespołu, ▪ opracowaniu i modyfikacji programu, ▪ dokonywaniu wielospecjalistycznych ocen; • prawo do uzyskania od dyrektora szkoły pisemnego zawiadomienia (w sposób przyjęty w danej szkole) o terminie każdego spotkania zespołu i możliwości uczestniczenia w tym spotkaniu; • prawo do otrzymania kopii programu i wielospecjalistycznych ocen

Co należy uwzględnić w wielospecjalistycznej ocenie poziomu funkcjonowania ucznia:

1. indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne;
2. mocne strony, predyspozycje, zainteresowania i uzdolnienia;
3. przyczyny niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu, w tym bariery i ograniczenia utrudniające uczniowi funkcjonowanie i uczestnictwo w życiu szkolnym;
4. w przypadku ucznia realizującego wybrane zajęcia edukacyjne indywidualnie lub w grupie liczącej do 5 uczniów, zgodnie ze wskazaniem zawartym w programie - napotykane trudności w zakresie włączenia go w zajęcia realizowane wspólnie z oddziałem szkolnym, oraz efekty działań podejmowanych w celu ich przezwyciężenia;
5. zakres i charakter wsparcia ze strony nauczycieli, specjalistów, asystentów lub pomocy nauczyciela (w zależności od potrzeb).

Wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia zespół dokonuje, **co najmniej dwa razy w roku szkolnym**. Oceniając efektywność IPET podejmuje - w miarę potrzeb - decyzję o jego modyfikacji.

Zarówno wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia jak i ewentualnej modyfikacji IPET dokonuje się - w zależności od potrzeb - we współpracy z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, w tym poradnią specjalistyczną, a także - za zgodą i rodziców ucznia - z innymi podmiotami.

Kształcenie specjalne - dodatkowo zatrudniani pracownicy

W szkołach ogólnodostępnych, w których kształceniem specjalnym objęci są uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na: **autyzm, w tym zespół Aspergera lub niepełnosprawności sprzężone**, zatrudnia się dodatkowo - z uwzględnieniem realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego:

1. **nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej** w celu współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych lub specjalistów lub
2. **asystenta nauczyciela** lub osoby niebędącej nauczycielem ale posiadającej przygotowanie uznane przez dyrektora szkoły za odpowiednie do prowadzenia danych zajęć, prowadzących zajęcia w klasach I - III szkoły podstawowej, lub asystenta wychowawcy świetlicy;
3. **pomoc nauczyciela.**

W przypadku, gdy kształceniem specjalnym są objęci uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na inne niż wyżej wymienione niepełnosprawności, niedostosowanie społeczne lub zagrożenie niedostosowaniem społecznym, pracowników tych można zatrudnić **za zgodą organu prowadzącego**.

Nauczyciel posiadający kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej zatrudniony w celu współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych

Wykształcenie - kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej

Zatrudnienie - Karta Nauczyciela

Zadania (są to również zadania specjalistów, których można alternatywnie zatrudnić):

- **prowadzenie wspólnie z innymi nauczycielami zajęć** edukacyjnych oraz wspólnie z innymi nauczycielami i specjalistami realizowanie zintegrowanych działań i zajęć określonych w IPET;
- **prowadzenie wspólnie z innymi nauczycielami i specjalistami pracy wychowawczej** z uczniami niepełnosprawnymi, niedostosowanymi społecznie oraz zagrożonymi niedostosowaniem społecznym;
- **uczestnictwo, w miarę potrzeb, w zajęciach edukacyjnych prowadzonych przez nauczycieli** oraz w zintegrowanych działaniach i zajęciach, określonych w programie, realizowanych przez nauczycieli i specjalistów;
- **udzielanie pomocy nauczycielom prowadzącym zajęcia edukacyjne** oraz nauczycielom i specjalistom, realizującym zintegrowane działania i zajęcia w doborze form i metod pracy z uczniami niepełnosprawnymi, niedostosowanymi społecznie oraz zagrożonymi niedostosowaniem społecznym;
- **prowadzenie innych zajęć odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe** i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne.

Zajęcia edukacyjne oraz zintegrowane działania i zajęcia, określone w IPET, które nauczyciel współorganizujący kształcenie uczniów z orzeczeniem realizuje wspólnie z innymi nauczycielami lub w których uczestniczy, wyznacza dyrektor szkoły.

Asystent nauczyciela

Wykształcenie - co najmniej na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkole podstawowej oraz przygotowanie pedagogiczne.

Zatrudnienie - Kodeks Pracy

Zadania:

wspieranie nauczyciela prowadzącego zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze. Asystent wykonuje zadania wyłącznie pod kierunkiem nauczyciela. Asystentowi nie powierza się zadań określonych dla nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej zatrudnianych dodatkowo w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego oraz współorganizowania kształcenia uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego.

Pomoc nauczyciela

Wykształcenie - co najmniej podstawowe

Zatrudnienie - Kodeks Pracy

Zadania:

decyzję w sprawie realizowanych zadań podejmuje dyrektor, określając zakres współpracy z nauczycielami w związku z zapewnieniem opieki uczniom. Zakres czynności będzie uzależniony z jednej strony od potrzeb uczniów, z uwzględnieniem poziomu ich funkcjonowania wynikającego z niepełnosprawności, z drugiej od zakresu wsparcia potrzebnego nauczycielom, z uwagi na ich zaangażowanie w pracę z uczniami w klasie. Osoba na tym stanowisku powinna pracować pod kierunkiem nauczyciela, ale nie można powierzać jej zadań związanych z zastępowaniem nauczyciela.

Specjaliści i pomoc nauczyciela realizują zadania wyznaczone przez dyrektora szkoły.

Obowiązek szkolny i obowiązek nauki

W polskim systemie szkolnym nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia.

Obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy **7 lat**, oraz trwa **do ukończenia szkoły podstawowej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18 roku życia**.

Mówiąc najprościej jeśli uczeń ukończy szkołę podstawową zanim skończy 18 lat, to przestaje podlegać obowiązkowi szkolnemu, ale podlega obowiązkowi nauki do momentu, aż 18 lat ukończy.

Obowiązek szkolny spełnia się przez uczęszczanie do szkoły podstawowej publicznej albo niepublicznej. Po ukończeniu szkoły podstawowej obowiązek nauki spełnia się przez:

- uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadpodstawowej;
- realizowanie przygotowania zawodowego u pracodawcy.

Uczeń, który ukończył szkołę ponadpodstawową przed ukończeniem 18. roku życia, może również spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły wyższej lub na kwalifikacyjne kursy zawodowe.

W przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego rozpoczęcie spełniania obowiązku szkolnego może być - na wniosek rodziców - odroczone nie dłużej jednak, niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 9 lat. Uczniowie ci mogą uczyć się **w szkole podstawowej**, do końca roku szkolnego, **w którym kończą 20 lat**.

Biorąc pod uwagę możliwość przedłużenia okresu nauki oraz możliwość odroczenia realizacji obowiązku szkolnego uczniom niepełnosprawnym o dwa lata dłużej w stosunku do pełnosprawnych rówieśników, wskazany wiek umożliwia uczniom niepełnosprawnym ukończenie szkoły ponadpodstawowej, bowiem dla nich kształcenie **w szkole ponadpodstawowej** jest prowadzone do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, **w którym kończy 24 rok życia**.

Przedłużenie okresu nauki

Uczniom posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego **można przedłużyć okres nauki**:

1. w szkole podstawowej:
 - o jeden rok - na I etapie edukacyjnym,
 - o dwa lata - na II etapie edukacyjnym;
2. w szkole ponadpodstawowej o jeden rok.

Decyzję o przedłużeniu okresu nauki podejmuje rada pedagogiczna po uzyskaniu:

- opinii zespołu, nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniem (zespół tworzący dla ucznia IPET);
- zgody rodziców ucznia albo pełnoletniego ucznia.

Decyzje o przedłużeniu okresu nauki podejmuje się:

1. w przypadku szkoły podstawowej:
 - na I etapie edukacyjnym - nie później niż do końca roku szkolnego w klasie III,
 - na II etapie edukacyjnym - nie później niż do końca roku szkolnego w klasie VIII;
2. w przypadku szkoły ponadpodstawowej - nie później niż do końca roku szkolnego w ostatnim roku nauki.

Klasyfikacja i świadectwa ucznia, który ma wydłużony etapem nauki.

Uczeń, któremu wydłużono cykl kształcenia, na zakończenie pierwszego roku realizacji wydłużonego cyklu nie podlega klasyfikacji rocznej. Klasyfikacja roczna jest dla niego śródroczną, gdyż nie kończy klasy wraz z rówieśnikami.

Uczniowi można wydać **zaświadczenie o przebiegu nauczania**, gdyby np. zmieniał szkołę. Taką informację o wynikach nauczania ucznia warto sporządzić nawet, jeśli uczeń nie zmienia szkoły - wydłużenie cyklu spowoduje, że uczeń będzie musiał zmienić klasę, a co za tym idzie prawdopodobnie będzie miał zajęcia z innymi nauczycielami. Zaświadczenie będzie również dla tego ucznia zastępczą w stosunku do świadectwa informacją o uczęszczaniu do szkoły w danym roku szkolnym i uzyskanych wynikach.

Informację o przedłużeniu etapu edukacyjnego trzeba **zaznaczyć w arkuszu ocen** (na jego pierwszej stronie trzeba zamieścić adnotację o wydłużeniu etapu edukacyjnego uczniowi w danym roku szkolnym). Nie wypełnia się stron przeznaczonych na oceny roczne (gdyż klasyfikacja roczna przeprowadzana w szkole jest dla ucznia z wydłużonym cyklem klasyfikacją śródroczną, a tej nie zamieszcza się w arkuszach ocen).

INDYWIDUALNY PROGRAM EDUKACYJNO - TERAPEUTYCZNY

ARKUSZ WIELOSPECJALISTYCZNEJ OCENY POZIOMU FUNKCJONOWANIA UCZNIA

Uczniowi objętemu kształceniem specjalnym dostosowuje się program nauczania do jego indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych. Dostosowanie to następuje na podstawie opracowanego dla ucznia **indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET)** uwzględniającego zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Podstawą tworzenia IPET jest dokonana przez zespół nauczycieli pracujących z dzieckiem wielospecjalistyczna ocena poziomu jego funkcjonowania.

Wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia zespół dokonuje, co najmniej dwa razy w roku szkolnym.

Nie ma obowiązujących wzorów dokumentów mających zawierać indywidualny program edukacyjno - terapeutyczny i wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania ucznia. Określono natomiast w rozporządzeniu, co dokumenty te powinny zawierać.

Proponowane wzory - kilka uwag.

1. Przyjęłam, że będą **dwa wzory wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia**:
 - a. wykorzystywana do utworzenia IPET (diagnostyczna)
 - b. analizująca skuteczność i efektywność udzielanej pomocy (ewaluacyjna)
2. Przedstawiłam **arkusz pomocniczy** do wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia (szczególnie poprzedzającej utworzenie IPET), mający ułatwić nauczycielowi taką ocenę.
3. Rozporządzenie wskazuje, że **wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania ucznia powinna zawierać zakres i charakter wsparcia ze strony nauczycieli**, specjalistów, asystentów lub pomocy nauczyciela (w zależności od potrzeb). **Nie wydaje się to sensowne w przypadku pierwotnej wersji arkusza (poprzedzającej utworzenie IPET)**, bo jak sama nazwa wskazuje, arkusz ma zawierać ocenę funkcjonowania ucznia. Przesunięto więc te zapisy (zakres zadań i charakter wsparcia udzielanych uczniowi przez dodatkowo zatrudnionych pracowników) do IPET, oraz do arkusza drugiego typu - nazwijmy go ewaluacyjnym - gdzie określone zostaną zmiany (o ile będą konieczne) w zakresie i charakterze udzielanego wsparcia przez tych pracowników (o ile zostali zatrudnieni).
4. **W niektórych tabelach dokonano przykładowych wpisów, szczególnie tam, gdzie wydają się być one powtarzalne.**
5. **Przedstawione wzory są jedynie propozycją** mogącą stanowić bazę do stworzenia optymalnych dokumentów pozwalających skoncentrować się na meritum, a nie na stronie technicznej ich tworzenia, stąd wszelkie uwagi i konstruktywna krytyka będą mile widziane (wpisy w komentarzach do strony).

Data opracowania:.....

ARKUSZ WIELOSPECJALISTYCZNEJ OCENY POZIOMU FUNKCJONOWANIA UCZNIA

(podstawa opracowania dla ucznia indywidualnego programu edukacyjno - terapeutycznego)

Imię i nazwisko ucznia:

Klasa:

Data urodzenia:

Wychowawca:

Orzeczenie:

- data wydania:
- numer :
- kto wydał :

I. Rozpoznanie

.....

II. Diagnoza:

Źródło informacji	Analiza funkcjonowania
Orzeczenie; opinia psychologiczno-pedagogiczna	
Nauczyciele	CZYNNIKI WEWNĘTRZNE (z uwzględnieniem przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu - bariery i ograniczenia) Motoryka (mała i duża):

	Spostrzeganie: Uwaga: Pamięć: Myślenie: Mowa: Kontrola emocjonalna, radzenie sobie w sytuacjach trudnych: Motywacja do nauki: Wiadomości i umiejętności szkolne: Zainteresowania: CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE (z uwzględnieniem przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu-bariery i ograniczenia) Środowisko rodzinne: Środowisko rówieśnicze: Środowisko szkolne:
Rodzice	
Lekarze pracujący z dzieckiem	
Nauczyciele/specjaliści prowadzący zajęcia dodatkowe	
Badania specjalistyczne prowadzone w szkole	
Dokumentacja prowadzona przez wychowawcę klasy	

III. Podsumowanie oceny funkcjonowania ucznia

Obszar funkcjonowania	Opis funkcjonowania ucznia w danym obszarze		Potrzeby wynikające z opisu funkcjonowania ucznia
	mocne strony	słabe strony	

Sprawność fizyczna (motoryka mała i duża)			
Funkcje poznawcze (spostrzeganie, uwaga, pamięć, myślenie)			
Mowa			
Emocje (radzenie sobie z emocjami i pokonywaniem trudności)			
Motywacja (do nauki i innego rodzaju aktywności)			
Opanowanie technik szkolnych i zakres opanowania treści programowych			
Kompetencje społeczne (relacje z rówieśnikami i dorosłymi)			
Szczególne uzdolnienia			
Inne obszary istotne, z punktu widzenia funkcjonowania ucznia (relacje z rówieśnikami i dorosłymi)			

Podpisy członków zespołu:

ARKUSZ POMOCNICZY DO OCENY FUNKCJONOWANIA UCZNIA PRZEZ NAUCZYCIELA

(zawartej w arkuszu wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia)

MOTORYKA DUŻA	
nie ma problemów z utrzymaniem równowagi ciała	ma problemy z utrzymaniem równowagi ciała
ma dobrą koordynację ruchów kończyn	ma słabą koordynację ruchów kończyn
ogólną sprawnością fizyczną nie odbiega od poziomu rówieśników	ogólną sprawnością fizyczną odbiega od poziomu rówieśników
wykazuje się sprawnością w grach zespołowych	nie wykazuje się sprawnością w grach zespołowych
chętnie uczestniczy w grach i zabawach ruchowych	niechętnie uczestniczy w grach i zabawach ruchowych
MOTORYKA MAŁA	

nie ma problemów z manipulowaniem przedmiotami w celu wykonania zadania	ma problemy z manipulowaniem przedmiotami w celu wykonania zadania
nie ma problemów z chwytaniem przedmiotów	ma problemy z chwytaniem przedmiotów
nie ma problemów ze skoordynowanym używaniem obu rąk	ma problemy ze skoordynowanym używaniem obu rąk
nie sprawia wrażenia osoby "niezręcznej"	sprawia wrażenie osoby "niezręcznej"
SPOSTRZEGANIE	
jest spostrzegawczy	jest mało spostrzegawczy
wychwytuje informacje ważne z punktu widzenia omawianego tematu	ma problemy z wychwyceniem informacji ważnych z punktu widzenia omawianego tematu
szybko odnajduje informacje w materiale wzrokowym	wolno odnajduje informacje w materiale wzrokowym
UWAGA	
jest skupiony w trakcie zajęć, potrafi długo utrzymywać uwagę na danym zadaniu	trudno jest mu skupić się na zadaniach, szybko się rozprasza
jest wytrwały w pracy	brak mu wytrwałości w pracy
potrafi pracować przy różnych dystraktorach (szum, hałas itp.)	szum, hałas szybko go rozpraszają
łatwo przywołać jego uwagę	nie reaguje na przywoływanie uwagi
ma podzielną uwagę	nie ma podzielnej uwagi
pamięta kierowane do niego polecenia	szybko zapomina polecenia
PAMIĘĆ	
ma dobrą pamięć słuchową	słabo zapamiętuje materiał słuchowy
ma dobrą pamięć wzrokową	ma dobrą pamięć wzrokową słabo zapamiętuje materiał wzrokowy
łatwo zapamiętuje różne treści	żeby coś zapamiętać musi długo pracować
potrafi przywołać treści omawiane wcześniej	szybko zapomina to, czego się nauczył
posiada bogaty zasób wiadomości	nie zapamiętuje obszernych treści
długo pamięta przyswojone treści	trudno mu zapamiętać informacje, które wcześniej przyswoił
MYŚLENIE	
szybko wychwytuje związki między pojęciami	nie wychwytuje zależności między pojęciami
szybko kojarzy fakty, informacje	wolno kojarzy fakty
potrafi uogólniać różne treści	nie potrafi uogólniać różnych treści
wyciąga trafnie wnioski	ma kłopoty z wyciąganiem trafnych wniosków
dokonuje trafnych skojarzeń	nie dokonuje trafnych skojarzeń
szybko łączy fakty	nie potrafi szybko łączyć różnych faktów
generuje ciekawe, niekonwencjonalne pomysły na rozwiązywanie różnych problemów	brakuje mu pomysłów na rozwiązywanie różnych problemów

potrafi zaprezentować własny punkt widzenia	nie potrafi zaprezentować własnego punktu widzenia
dokonuje trafnych analiz różnych treści	nie potrafi dokonywać trafnych analiz różnych treści
MOWA/KOMUNIKOWANIE SIĘ	
kontroluje swoje zachowania w sytuacjach trudnych	nie kontroluje swoich zachowań w sytuacjach trudnych
dobrze funkcjonuje w warunkach stresu	źle funkcjonuje w warunkach stresu
nie wycofuje się z trudnych zadań	rezygnuje, wycofuje się z trudnych zadań
potrafi konstruktywnie rozwiązywać konflikty	nie potrafi konstruktywnie rozwiązywać konfliktów
nie obraża się na innych, nie płacze w sytuacjach trudnych	obraża się na innych, jest płaczliwy
spokojnie reaguje na opinie o sobie i zaistniałe sytuacje trudne	nie potrafi spokojnie reagować na opinie o sobie i zaistniałe sytuacje trudne
podejmuje działania pozwalające na rozwiązanie sytuacji problemowej	nie podejmuje działań pozwalających na rozwiązanie sytuacji problemowej
nie wycofuje się, nie zniechęca	wycofuje się, łatwo się zniechęca
nie poddaje się w obliczu niepowodzenia	poddaje się w obliczu niepowodzenia
zna i stosuje sposoby redukcji nadmiernego napięcia emocjonalnego	nie zna i nie stosuje sposobów pozwalających na redukcję nadmiernego napięcia emocjonalnego
MOTYWACJA DO NAUKI	
uwaga na lekcji	nie uwaga na lekcji
słucha z zainteresowaniem nauczyciela i kolegów zabierających głos	nie słucha nauczyciela, nie słucha odpowiedzi kolegów, zajmuje się czymś innym
aktywny na zajęciach (zgłasza się, robi notatki)	jest bierny na lekcji, nie zgłasza się, nie robi notatek
jest zawsze przygotowany do lekcji	nie przygotowuje się do lekcji
potrafi prosić o pomoc, gdy czegoś nie wie	nie prosi o pomoc, gdy czegoś nie wie
ma odrobione prace domowe	nie odrabia prac domowych
ma zawsze potrzebne pomoce do lekcji	nie przynosi przyborów szkolnych, zeszytów, książek
zgłasza się do wykonywania zadań dodatkowych	nie zgłasza się do wykonywania prac dodatkowych
dzieli się wiedzą z innymi	zapytany najczęściej milczy
jest wytrwały w pracy	jest niecierpliwy, szybko się wycofuje, gdy czegoś nie potrafi zrobić
chętnie podejmuje się zleczonych zadań	nie podejmuje zleczonych zadań
dobrze współpracuje na zajęciach	nie współpracuje z innymi
chce i lubi się uczyć	nie chce i nie lubi się uczyć
WIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI SZKOLNE	
opanował na poziomie bardzo dobrym/dobrym/koniecznym,	nie opanował/słabo opanował wiadomości i

wiadomości szkolne wynikające z podstawy programowej	umiejętności szkolne wynikające z podstawy programowej
ma problemy z nauką konkretnych przedmiotów. Jakich?	nie ma problemów z nauką konkretnych przedmiotów
CZYTANIE	
czyta na poziomie wymagań klasy, w której się uczy	czyta poniżej wymagań programowych klasy
czyta: płynnie zdaniami z właściwą intonacją w dobrym tempie bezbłędnie	czyta: wyrazami, sylabami ("ślizga się"; po sylabach), głoskami ("ślizga się" po głoskach) głoskami z wtórną syntezą z niewłaściwą intonacją w słabym tempie popęnia błędy (nieliczne, liczne)
rozumie czytane treści	nie rozumie czytanych treści
czyta chętnie	czyta niechętnie
PISANIE	
pisze na poziomie wymagań klasy, w której się uczy	jakość pisania nie spełnia wymagań klasy, w której się uczy
pisze poprawnie pod względem ortograficznym, gramatycznym, stylistycznym	pisze niepoprawnie pod względem ortograficznym, gramatycznym, stylistycznym
dobrze tempo pisania	wolne tempo pisania
pisze starannie, czytelnie	pisze niestarannie, nieczytelnie
LICZENIE	
liczy na poziomie wymagań klasy, w której się uczy	nie liczy na poziomie wymagań klasy, w której się uczy
zna tabliczkę mnożenia	nie zna tabliczki mnożenia
liczy sprawnie w pamięci adekwatnie do poziomu wymagań	słabo liczy w pamięci
wykorzystuje umiejętności liczenia w praktyce	nie potrafi wykorzystać umiejętności liczenia w praktyce
ZAINTERESOWANIA	
posiada zainteresowania akceptowane społecznie	nie posiada zainteresowań posiada zainteresowania nieakceptowane społecznie
dzieli się swoimi zainteresowaniami	nie dzieli się swoimi zainteresowaniami
prezentuje na forum klasy i/lub szkoły swoje zainteresowania	nie prezentuje na forum klasy i/lub szkoły swoich zainteresowań
poświęca wolny czas na poszerzanie zainteresowań i pasji	nie poświęca wolnego czasu na rozwijanie zainteresowań i pasji
ŚRODOWISKO RODZINNE	
rodzice są zainteresowani edukacją dziecka	małe zainteresowanie rodziców edukacją szkolną

	dziecka brak zainteresowania rodziców edukacją szkolną dziecka
rodzice współpracują z nauczycielami w sprawach związanych z nauką dziecka	słaba współpraca rodziców z nauczycielami w sprawach związanych z nauką dziecka brak współpracy rodziców z nauczycielami w sprawach związanych z nauką dziecka
rodzice zapewniają dziecku odpowiednie warunki do nauki domowej	rodzice nie zapewniają dziecku właściwych warunków do nauki domowej
rodzice dobrze motywują dziecko do nauki	rodzice nie motywują dziecka do nauki rodzice niewłaściwie motywują dziecko do nauki
w sytuacjach trudności dziecka w nauce, rodzice wspierają je w ich pokonywaniu	rodzice w niewielkim stopniu pomagają dziecku w pokonaniu trudności w nauce rodzice nie pomagają dziecku w pokonaniu trudności w nauce
rodzice są na bieżąco zorientowani w sytuacji szkolnej dziecka	rodzice nie są zorientowani w sytuacji szkolnej dziecka
ŚRODOWISKO RÓWIEŚNICZE	
utrzymuje kontakty rówieśnicze z osobami dającymi pozytywne wzorce	utrzymuje kontakty rówieśnicze z osobami dającymi negatywne wzorce
łatwo nawiązuje pozytywne kontakty z rówieśnikami	ma problemy w nawiązywaniu pozytywnych kontaktów z rówieśnikami
szanuje rówieśników	nie okazuje szacunku rówieśnikom
w sytuacji potrzeby potrafi nieść pomoc innym	nie udziela pomocy innym
jest akceptowany przez rówieśników	nie jest akceptowany przez rówieśników
potrafi współpracować z innymi	nie potrafi współpracować z innymi
jest pozytywnym wzorcem zachowań dla innych	nie stanowi pozytywnego wzorca zachowań dla innych daje negatywne wzorce innym
nie ulega presji otoczenia, ma swoje zdanie	łatwo ulega presji otoczenia, nie ma swojego zdania
koledzy lubią z nim przebywać	koledzy nie lubią z nim przebywać
ŚRODOWISKO SZKOLNE	
przestrzega normy i zasady obowiązujące w szkole	nie przestrzega norm i zasad obowiązujących w szkole
odnosi się z szacunkiem do innych osób	nie szanuje rówieśników, odnosi się do nich niewłaściwie
systematycznie uczęszcza do szkoły	opuszcza zajęcia lekcyjne (przyczyny obiektywne, bez uzasadnionej przyczyny)
inicjuje różne zadania na rzecz szkoły i klasy	rzadko podejmuje inicjatywy związane z realizacją zadań na rzecz szkoły/klasy wcale nie podejmuje inicjatywy związane z

	realizacją zadań na rzecz szkoły/klasy
aktywny, uczynny, chętnie pomaga innym	bierny, mało uczynny, niechętny do pomocy innym
realizuje swoje pasje i zainteresowania	nie ma pasji i zainteresowań

Data opracowania:

.....

INDYWIDUALNY PROGRAM EDUKACYJNO – TERAPEUTYCZNY

Opracowany przez zespół w składzie:

Koordynator zespołu	Joanna Kowalska	przyroda
	Magdalena Nowak	język polski
	Jan Kaczorowski	matematyka
		
		
		
		
		
		

Na okres:

I. Metryczka

Imię i nazwisko ucznia:

Data urodzenia:

Klasa:

Wychowawca:

Orzeczenie

rozpoznanie:.....	zalecenia zawarte w orzeczeniu
data wydania:.....	
numer:.....	
kto wydał:.....	
na jaki okres:.....	

II. Cele

Edukacyjne	Terapeutyczne
<u>Ogólne:</u> tożsame z określonymi w podstawie programowej. <u>Szczegółowe (operacyjne):</u> wynikające z podstawy programowej.	<u>Ogólne:</u> • zmobilizowanie do aktywnego działania, mimo istniejących przeszkód i nauczenie sposobów pokonywania niepowodzeń; • doprowadzenie do zrozumienia i zaakceptowania przez dziecko własnych trudności przystosowawczych do wymagań szkoły; • rozwinięcie poczucia własnej wartości i wzbudzenie wiary w możliwość osiągnięcia sukcesów; • zbudowanie postawy zrozumienia i życzliwości wobec ucznia ze strony innych dzieci; • zapobieganie mogącym się pojawiać zaburzeniom emocjonalnym, wtórnym wobec problemów dydaktycznych. <u>Szczegółowe (operacyjne):</u> • uczeń zna swoje mocne i słabe strony, wie jak radzić sobie z trudnościami i do kogo zwrócić się o pomoc w razie potrzeby; • rozumie własne ograniczenia i brak możliwości osiągnięcia pełnego, obiektywnego sukcesu w określonych obszarach, dostrzegając jednocześnie możliwość osiągnięcia powodzenia w innych; • potrafi kompensować trudności w realizacji działań sprawiających mu trudności alternatywnymi

	sposobami postępowania; • wie dokładnie jakie są wobec niego wymagania - rozumie je; • wie, że w pokonywaniu potencjalnych problemów w nauce znajdzie wsparcie u wszystkich nauczycieli; • potrafi nawiązywać satysfakcjonujące relacje z rówieśnikami.
--	--

III. Zakres i sposób dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia (metody i formy pracy)

Warunki zewnętrzne - w tym stanowisko pracy	Uczeń siedzi blisko nauczyciela. Nauczyciel jest w stanie na bieżąco kontrolować jego pracę, motywować go, przywoływać uwagę.
Prace domowe	Nauczyciele każdorazowo sprawdzają, czy uczeń wie (zapisał) jaką pracę ma do wykonania w domu. W razie potrzeby ma wydłużony czas na jej wykonanie lub zadanie jest dzielone na mniejsze partie.
Egzekwowanie wiedzy	Podczas wypowiedzi ustnych wsparcie w formie dodatkowych pytań, które umożliwią sprawniejszą aktualizację posiadanej wiedzy. Podczas pisemnych prac klasowych - w razie potrzeby i w miarę możliwości - wydłużenie czasu na ich wykonanie, dostosowanie formy zadań do ograniczeń ucznia.
Ocenianie	Ocenianie zgodne z zasadami obowiązującymi w szkole ze szczególnym zwracaniem uwagi na aktywność i wysiłek włożony w wykonywanie zadania oraz przyrost wiedzy i umiejętności (ocenianie z poszczególnych przedmiotów oraz ocenianie zachowania przede wszystkim na płaszczyźnie indywidualnej – co uczeń osiągnął w stosunku do siebie, a nie w odniesieniu do innych).
Sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne	Wizualne pomoce dydaktyczne: plansze, wykresy, rysunki, przeźrocza, multimedia itp.

Zakres dostosowań form i metod pracy

- indywidualizacja programu nauczania pod względem tempa, zakresu i sposobu przekazywania treści programowych;
- podparcie wiadomości podawanych słuchowo danymi wzrokowymi;
- formułowanie indywidualnych instrukcji, krótszych, konkretnych. Powtarzanie ich w razie potrzeby;
- pomoc w odczytywaniu poleceń i instrukcji podczas lekcji;
- podczas odpowiedzi ustnych dawanie dodatkowych wskazówek, naprowadzanie;
- wspieranie podczas redagowania przez ucznia wypowiedzi ustnych (np. podpowiadanie brakujących słów) oraz pisemnych wypowiedzi;
- upewnianie się czy uczeń prawidłowo rozumie polecenia. Umożliwianie odpowiedzi ustnej w razie niepowodzenia podczas pracy pisemnej;
- wydłużenie - w miarę możliwości - czasu pisania klasówek i sprawdzianów;
- tolerancyjne ocenianie prac pisemnych zarówno pod względem poprawności jak i estetyki;
- dzielenie materiału do opanowania na mniejsze części;

- wprowadzenie przerw w pracy (gimnastyka, ćwiczenia oddechowe);
- docenianie wysiłku włożonego w realizację konkretnych zadań i w pokonywanie trudności, wspieranie, motywowanie, pochwały, zauważanie mocnych stron.

Zakres dostosowań form i metod pracy w obrębie poszczególnych przedmiotów

Język polski	
Język angielski	
Język niemiecki	
muzyka	
Plastyka	
Historia	
Przyroda	
Geografia	
Biologia	
Chemia	
Fizyka	

Matematyka	
Informatyka	
Technika	
Wychowanie fizyczne	

IV. Zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów ukierunkowane na poprawę funkcjonowania ucznia

Działania o charakterze rewalidacyjnym	W trakcie bieżącej pracy z uczniem bazowanie na tych jego funkcjach psychicznych i fizycznych, które są najsilniejsze i najmniej zaburzone. Stawianie na mocne strony ucznia i poszukiwanie tego, co w nim najlepsze. Zapewnienie mu poczucia bezpieczeństwa i komfortu emocjonalnego w sytuacjach zadaniowych. Tworzenie klimatu akceptacji i zrozumienia.
Działania rozwijające kompetencje emocjonalno - społeczne	Wykorzystywanie bieżących sytuacji wychowawczych do dostarcza uczniowi wiedzy na temat sposobu budowania pozytywnych relacji z rówieśnikami, radzenia sobie w sytuacjach trudnych emocjonalnie, znoszenia porażek, przyjmowania ról w grupie.
Działania o charakterze resocjalizacyjnym	-----
Działania o innym charakterze	Działania związane z doradztwem edukacyjno - zawodowym. Podczas bieżącej pracy z uczniem udzielanie mu wsparcia w osiągnięciu umiejętności planowania własnej ścieżki edukacyjno - zawodowej i inspirowanie do tworzenia długofalowych planów życiowych. Rozpoznawanie mocnych i słabych stron ucznia, jego temperamentu, zdolności, predyspozycji i zainteresowania. Poruszanie podczas prowadzonych lekcji i indywidualnych rozmów z uczniem tematów: różne role życiowe, , poczucie własnej wartości, asertywność, komunikacja werbalna i pozawerbalna, współpraca, samodzielność, kreatywność, ścieżki dalszego kształcenia, świat zawodów, rynek pracy.

V. Formy, wymiar godzin i okres udzielania uczniowi pomocy

Ustalenia dotyczące pomocy	Zalecenia zespołu		Ustalenia Dyrektora		
	forma	okres udzielania pomocy	forma	okres udzielania pomocy	wymiar godzin
Formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej	ZDW - j. polski	IX - VI	ZDW - j. polski	IX - VI	1h
	logopedia	IX - VI	logopedia	IX - VI	1h

Inne formy					
Zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne, socjoterapeutyczne					
Rodzaj zajęć - wymiar godzin	zajęcia rewalidacyjne dla ucznia z zespołem Aspergera - 2 godziny w tygodniu				
Kluczowe cele pracy rewalidacyjnej	podniesienie stopnia funkcjonowania społecznego ucznia, przeciwdziałanie ewentualnym wtórnym zaburzeniom emocjonalnym na tle istniejących trudności, maksymalne rozwijanie mocnych stron ucznia, wzmacnianie i usprawnianie zaburzonych obszarów funkcjonowania.				
Dodatkowo zatrudniona kadra w celu indywidualnego wsparcia ucznia					
Zatrudniony	nauczyciel posiadający kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej współorganizujący kształcenia ucznia				
	okres udzielania wsparcia:	IX - VI	wymiar godzin:	12,5 h	
Zakres i charakter wsparcia	• pomoc nauczycielom w dostosowywaniu wymagań edukacyjnych odpowiednio do potrzeb ucznia; • współpraca z nauczycielami w zakresie przygotowania się do zajęć, w tym w doborze form i metod pracy z uczniami; • wsparcie ucznia w bieżącej pracy podczas zajęć edukacyjnych adekwatnie do potrzeb i zgodnie z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu np.: ○ wskazywanie uczniowi właściwy fragment tekstu do przeczytania, kiedy grupa czyta cały tekst, ○ zakreślanie (najlepiej na kolorowo) najważniejszych informacji, podczas gdy grupa ma je samodzielnie znaleźć, ○ upewnianie się dodatkowo, indywidualnie, czy uczeń zrozumiał polecenie, ○ monitorowanie pracę ucznia; sprawdzanie, czy podąża za tokiem lekcji, ○ w miarę potrzeb zadawanie pytań dodatkowych, które naprowadzają ucznia na właściwą odpowiedź, pozwalają znaleźć rozwiązanie, ○ dostarczanie wskazówek pomocniczych ("szkieletu"), które pomogą w wykonaniu złożonego zadania, np. opis bohatera lektury - musi zawierać prezentację postaci, opis wyglądu zewnętrznego, cech charakteru itd., ○ decydowanie o zrobieniu przerwy śródlekcyjnej, np. dając uczniowi możliwość wyciszenia się, ○ sygnalizowanie konieczności wydłużenia czasu na wykonanie zadania przez ucznia, ○ decydowanie, że dane zadanie będzie dokończone później lub następnego dnia, ○ informowanie nauczycieli o postępach i trudnościach ucznia w toku zajęć, ○ możliwość ustalania konkretnych zadań dla ucznia, gdy pracuje on w grupie z innymi dziećmi,				

	o dostarczanie dodatkowych pomocy dydaktycznych, np. modeli przestrzennych brył, rysunków poglądowych itp.. Ten rodzaj pomocy stosowany będzie tylko w razie potrzeby. Uczeń ma jak najwięcej pracować samodzielnie. Nadmierne ułatwianie i pomaganie obniża jego pozycję w grupie oraz jego kreatywność. Uczeń powinien samodzielnie stwierdzać, że ma problem i prosić o pomoc w jego rozwiązaniu (w razie potrzeby, będzie tego uczony). Pomoc uczniowi nakierowana będzie na jego usamodzielnienie np. uczeń nie pamięta, jaka jest następna lekcja i nie wie, do której sali iść - nauczyciel nie da mu odpowiedzi, ale zasugeruje, aby wyjął dzienniczek i sprawdził w planie lekcji. Jeśli nie wymaga tego specyfika zadania lub udzielanej pomocy, nauczyciel wspomagający nie będzie siedział obok ucznia. Będzie podkreślał, że pomaga wszystkim dzieciom (i w miarę możliwości będzie to robił), aby unikać stygmatyzacji ucznia.
--	--

VI. Współpraca z rodzicami

Działania wspierające rodziców	• zapewnienie możliwości udziału rodziców w dokonywaniu wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia oraz w opracowaniu i modyfikacji IPET; • ustalenie dogodnych dla rodziców terminów spotkań; • udzielanie wskazówek (nauczyciele, pedagog), jak pracować z dzieckiem w domu; • organizowanie konsultacji indywidualnych ze specjalistami z PPP.
Współpraca z rodzicami w celu zapewnienia: realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu i warunków do nauki (w tym sprzętu specjalistycznego i odpowiednich środków dydaktycznych, zajęć specjalistycznych, integracji dziecka ze środowiskiem i przygotowaniem go do samodzielności w życiu dorosłym).	• konsultacje z rodzicami w sprawie realizacji indywidualnego programu edukacyjno – terapeutycznego. Kontakt z wychowawcą, nauczycielami, pedagogiem, w celu opracowania planu pokonywania trudności jakie dziecko napotyka podczas zajęć edukacyjnych i w kontaktach z rówieśnikami (dzielenie się spostrzeżeniami, pomysłami, wzajemna wymiana doświadczeń); • proponowanie i wspomaganie w realizacji różnych sposobów integracji ucznia ze środowiskiem rówieśniczym, w tym z uczniami pełnosprawnymi np. zapraszanie kolegów do domu w celu wykonywania wspólnych działań np. projektu, prezentacji, zadania zespołowego; • udzielanie wsparcia i pomocy rodzicom w uzyskaniu dla dziecka pomocy, w tym dodatkowych zajęć specjalistycznych w instytucjach pozaszkolnych; • udzielanie rad w kwestii doboru pomocy dydaktycznych, specjalistycznego sprzętu, mogących ułatwić dziecku funkcjonowanie w szkole. Wskazywanie osób/instytucji mogących takich rad udzielić.

VII. Zakres współpracy z poradniami i innymi instytucjami (w zależności od potrzeb).

- współdziałanie ze specjalistami z poradni psychologiczno - pedagogicznych w zakresie przekazywania informacji o uczniu (za zgodą rodziców);
- współpraca z przedstawicielem poradni w ramach zespołu;
- organizowanie przez pracowników poradni psychologiczno - pedagogicznych i pracowników innych specjalistycznych instytucji szkoleń dla nauczycieli na temat metod i sposobów udzielenia uczniowi efektywnych form wsparcia;
- korzystanie z porad i konsultacji w instytucjach zewnętrznych.

Podpisy rodziców/opiekunów prawnych

Podpisy osób opracowujących IPET:

.....

.....

Data opracowania:.....

ARKUSZ WIELOSPECJALISTYCZNEJ OCENY POZIOMU FUNKCJONOWANIA UCZNIA

(analiza skuteczności i efektywności udzielanej pomocy)

Imię i nazwisko ucznia:

Klasa:

Data urodzenia:

Wychowawca:

Rozpoznanie

Ostatniej oceny poziomu funkcjonowania ucznia dokonano w dniu:

I. Funkcjonowanie ucznia	
Źródło informacji	Zaobserwowane zmiany (pozytywne/negatywne)
Nauczyciele (w tym nauczyciel współorganizujący kształcenie, asystent lub pomoc nauczyciela - o ile zostali zatrudnieni)	
Nauczyciel prowadzący zajęcia rewalidacyjne	
Nauczyciele prowadzący inne zajęcia dodatkowe	
Rodzice	

II. Skuteczność podjętych działań	
Działania skuteczne	
Działania nieskuteczne (przyczyny nieskuteczności)	
III. Nowe okoliczności wpływające na funkcjonowanie ucznia lub ocenę jego funkcjonowania	
Nowa opinia psychologiczno-pedagogiczna, dodatkowe wyniki badań lekarskich, inne nowe	

dane diagnostyczne (diagnoza, zalecenia)	
Istotne zmiany w sytuacji życiowej ucznia <br< td=""></br>	

IV. Wnioski do dalszej pracy , w tym zalecane formy, sposoby i okres udzielania dalszej pomocy oraz zakres i charakter wsparcia ze strony nauczyciela współorganizującego kształcenie, specjalistę, asystenta lub pomoc nauczyciela (o ile zostali zatrudnieni).	
Wnioski ogólne	
Zalecane formy, sposoby i okres udzielania dalszej pomocy	
Zmiany (o ile są konieczne) w zakresie i charakterze wsparcia ze strony nauczyciela współorganizującego kształcenie, specjalisty, asystenta lub pomocy nauczyciela (o ile zostali zatrudnieni)	

Podpisy członków Zespołu:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Podpisy rodziców/opiekunów prawnych

.....